

Rolf Bergkvist om Venezuela 2010-2016

Artikelförfattaren Rolf Bergkvist är Latinamerikakännare, medlem av Socialistiska Partiet och mångårig medarbetare i *Röda rummet*.

Artiklarna i denna samling har alla publicerats i tidskriften *Röda rummet*. Alla rör Venezuela. Den sista handlar även om resten av Latinamerika.

Rolf Bergqvist har länge bevakat utvecklingen i Venezuela. Fler artiklar av honom ingår i de följande artikelsamlingarna.

Mer om Venezuela:

[Vart går Venezuela? \(2003-2006\)](#)

[Venezuela - mot en socialistisk ekonomi? \(2007\)](#)

[Venezuela - Chávez styre 10 år, vart leder revolutionen \(2008\)](#)

[Tidskriften *Röda Rummet* om Venezuela 2016-17](#)

[Vänsterpress om Venezuela – februari 2019](#)

[Vänsterpress om Venezuela – slutet av februari 2019](#)

[Vänsterpress om Venezuela – juni 2019](#)

Martin Fahlgren 16/6 2029

Innehåll

Ny etapp i Venezuela	2
Vart går Venezuela efter Chávez?	8
Venezuela – vart går revolutionen?	17
Venezuela: förliser socialismen?	21
Latinamerika på drift åt höger	24

Ny etapp i Venezuela

Röda Rummet 2/2010

– om ekonomi och folklig organisering

Nyhetsflödet i västvärldens etablerade media från samhällsomvälvningens Venezuela har under senare år sinat betänkligt. I den mån saker och ting överhuvudtaget tas upp handlar det ofta om att landets president, Hugo Chávez, framställs som en självsväldig pajas och auktoritär despot, eller så målas landets ekonomiska utveckling i med mörka färger. I denna artikel försöker Rolf Bergkvist tränga sig bakom denna ytliga och förvrängda mediabild, spegla den rådande klasskampen och ta temperaturen på revolutionens Venezuela. Vad har det blivit av Chávez proklamationer om ”en socialism för det tjugoförsta århundradet”?

I den mån den kapitalistvänliga pressen överhuvudtaget skriver något om utvecklingen i Venezuela är det en negativ bild som förmedlas. Korruption, elbrist, tomma hyllor i livsmedelsbutikerna och – ekonomisk kris. Det kan vara ett viktigt påpekande att denna bild inte enbart är propagandistisk. Den återspeglar även en liten del av den pågående klasskampen i landet, en social kamp där den ekonomiska eliten – liksom i Chile i början av 1970-talet understödd av USA-imperialismen – använder sina ekonomiska tillgångar för att stoppa och rulla tillbaka den revolutionära process som pågår sedan mer än tio år.

Men låt oss börja med den ekonomiska krisen. Enligt de siffror centralbanken offentliggjorde i början av juni krympte landets ekonomi med 5,8 procent under det första kvartalet i år jämfört med samma period förra året. Det är en av de största nedgångarna i hela Latinamerika. Trots att oljepriserna i snitt låg på 71 dollar per fat – 85 procent högre än första kvartalet 2009 – minskade intäkterna från oljeexporten med 8,1 procent. Importen föll samtidigt blytungt med 39,7 procent och investeringarna föll med 27,9 procent.

Läget skulle kunna vara bättre. Men låt oss inte fastna i ekonomernas siffrerader utan försöka sätta in dem i sitt sammanhang – och börja med väderleken!

Torka, elbrist och misskötsel

En av orsakerna till den minskade produktionen är det senaste halvårets elbrist. Den började märkas redan i slutet av 2009. En ovanligt lång torrperiod – enligt vissa källor den värsta sedan 1947 – sänkte vattennivån i landets största vattenkraftsdamm till extremt låga nivåer. Samtidigt har de senaste fem årens radikala reformpolitik med minskad fattigdom medfört en snabbt växande konsumtion och att efterfrågan på el ökat med mer än 40 procent.

Regeringens svar på den akuta elbristen blev att i slutet av 2009 deklarerade att en nödsituation rådde inom elförsörjningen. I regeringsdekretet ingick en omedelbar – om än tillfällig – minskning av arbetsdagens längd till sex timmar, en minskad produktion inom den tunga, elintensiva industrin, planlagda elavbrott vissa tider på dygnet i storstäderna, avgiftshöjningar för att gynna elsparande och installation av lågenergilampor i städerna. Vid sidan av detta har regeringen presenterat planer på omfattande investeringar i nya kraftverk. Samtidigt har regeringen, med president Hugo Chávez i spetsen, uppmanat de som arbetar inom elsektorn att komma med förslag till lösningar på problemen.

Hela elsektorn i Venezuela är sedan några år tillbaka statlig. 2007 förstatligades sex privatägda elbolag, som en del i ett program för åternationalisering av strategiskt viktiga sektorer av samhällsekonomin. Den uttalade meningen från regeringens sida var att de sex bolagen skulle slås samman med det statliga elbolaget Corpolec för att få till stånd en enhetlig, rationell elproduktion som täcker de behov landets befolkning har. I juli i år ska den fusionsprocessen

vara slutförd, ett projekt som nog inte kommer att ros i hamn. Under de år som gått har inte ett enda initiativ tagits på ledningsnivå för att genomföra den sammanslagning regeringen beslutat om. Motståndet från de sex bolagsledningarna har varit kompakt. Ett litet exempel på vad det medfört är den långa striden om ett kollektivavtal. Under 18 månader vägrade samtliga direktörer i de olika – fortfarande separata – företagen skriva under ett nytt kollektivavtal, som skulle ge alla elarbetare samma löner och anställningsvillkor. Det tog 14 månader av kamp från arbetarnas sida innan de i oktober förra året – som en första delseger – tvingade Corpolec's verkställande direktör att avgå. Det kompakta motståndet ledningarna visat upp mot varje förändring har mötts av en massiv kritik från arbetarna mot den rådande misskötseln och korruptionen.

Nya direktörer inom basindustrin

Under våren har mer än 10 000 arbetare på elbolagen diskuterat energiproblemen på stormöten och i mindre arbetsgrupper. Vid ett möte 8-9 april – med Chávez och flera ministrar närvarande – presenterade 600 delegater, som valts inom de olika bolagen, en rad förslag till förändringar, bland annat:

- organiseringen av arbetarkontroll över produktionen och ett direkt deltagande av valda arbetare i företagets ledningar
- omedelbara åtgärder mot korruptionen och byråkratin
- erbjuda den stora gruppen tillfälligt inhyrda arbetare en fast tillsvidareanställningen sammanslagning av de existerande elbolagen till ett enda statligt företag.

Chávez uppmanade i sitt avslutande tal arbetarna på varje elbolag att omgående börja välja egna ledningsgrupper, för att gå in i de existerande bolagsstyrelserna som fullvärdiga ledamöter med närvaro- yttrande- och rösträtt. Och även om regnen den senaste månaden återvänt, vattenreservoarerna åter börjar fyllas och regeringen avlyst den tidigare nödsituationen finns det inget som tyder på att elarbetarna kommer att backa från sina krav. Snarare är det de varma vänstervindarna från arbetarnas politiska kamp som på lite längre sikt kommer att skapa förutsättningarna för en lösning av energiproblemen.

Nu är elsektorn inte ett isolerat exempel på att organiserade arbetargrupper pressar på för att ta kontrollen. Det mest omskrivna de senaste veckorna är utvecklingen inom *Plan Guayana Socialista*.

Vid en ceremoni den 15 maj – med omkring 600 arbetare närvarande – utsåg president Hugo Chávez nya chefer för flera av de 15 företag, som ingår i den statsägda koncernen CVG och är lokaliserade i Guayana i delstaten Bolívar. De nya cheferna för SIDOR (stålindustri), ALCASA (aluminium), VENALUM (aluminium) och Carbonorca (kol) är arbetare, som valts demokratiskt av sina kamrater på arbetsplatsmöten. Bara en sådan sak är historisk – för att uttrycka det mildt. Några av de valda har dessutom under många år gjort sig kända för att tillhöra vänstern inom fackföreningsrörelsen. Enligt Chávez är syftet med bytet av chefer att omedelbart introducera arbetarkontroll på dessa statliga företag, och skapa förutsättningar för den industriella plan – Plan Guayana Socialista – som arbetarna presenterade för redan ett år sedan.

Vid ett besök uttalade sig då Chávez både för en utveckling av arbetarkontrollen och annonserade samtidigt den förestående nationaliseringen av fem betydande privata industrier. Företagen ägdes av multinationella storbolag – ibland i samarbete med venezolanska kapitalister. I april året innan hade Sidor – det fjärde största stålverket i hela Latinamerika, ägt av av den argentinska familjen Roccas – nationaliserats. Någon vecka efter nationaliseringsbeslutet fick sedan den öppet företagsvänliga arbetsmarknadsministern, José Ramón Rivero, sparken Syftet

med att låta staten ta över äganderätten av basindustrierna är att inom landet skapa förutsättningar för vidareförädling av järn/stål och aluminium.

Beslutet i år handlade dessutom om att möta ett akut problem. Liksom inom elföretagen innebar inte förstatligandet några större förändringar. De höga chefer, som satt kvar efter förstatligandet, var oftast precis samma personer som ledde företagen då de ägdes av de utländska storbolagen. Det var knappast någon hemlighet att ingen av dem hade någon anledning att utveckla de statsägda företagen på ett framgångsrikt sätt. Snarare har de under det gångna året gjort sitt bästa för att underminera verksamheten och diskreditera beslutet att nationalisera företagen. Ibland har det tagit sig uttryck i rena sabotage av produktionen. Resultatet har blivit ett kraftigt produktionsfall. Sidors stålproduktion, som normalt ligger i närheten av 4,6 miljoner ton stål per år, sjönk exempelvis till omkring tre miljoner ton stål 2009.

Den industriplan arbetarna utvecklat innebär bland annat att exporten av stål/aluminium ska minska och produktionen istället inriktas på att täcka behoven för den inhemska marknaden. För att minska de höga transportkostnaderna, som beror på att metallerna till stor del forslas av vinstgivande privata åkerier, ska frakterna framöver istället ske via offentliga kommunikationer. Även de höga kostnaderna för outsourcing – där basindustrierna hyr in arbetare från privata bemanningsföretag – ska minskas. Chávez krävde vid mötet att detta fenomen på medellång sikt helt måste upphöra.

Bristen på livsmedel

Som om inte elransonering och produktionsminskning inom basindustrin vore nog gapar även alltför ofta mataffärernas hyllor tomma. Regeringen har tacklat matbristen på flera sätt. Den statliga butikskedjan av med billig, subventionerad mat – Mercal – har utvecklats med fler fasta affärer och nya mobila enheter. Varje dag kör lastbilar ut mellan 400 och 1500 ton matvaror (ris, kyckling, mjöl, matolja, mjölk socker, konserver) som säljs direkt från lastbilsflaken. Under våren har tjänstemän från kvinnoministeriet genomfört löpande kontroller av slakterier och fryshus för att förhindra hamstring och ren spekulation. Närmare 50 köttproducenter har bötfällts för att de brutit mot gällande lagstiftning och undanhållit livsmedel.

I några fall har regeringen även gått längre. I maj – efter månader av utredning – meddelade regeringen att mjöl- och brödföretaget Monaca kommer att tas över av staten på grund av att företaget på ett spekulativt sätt minskat sin produktion mitt i en nationell bristsituation. I fortsättningen kommer företaget att drivas av staten i samarbete med fackföreningar, kooperativ, och kommunala råd. Monaca ägs av det multinationella, mexikanska bolaget Gruma. Det är världens största producent av majs mjöl och tortillabröd och den näst största mjöltillverkaren i Venezuela. Även delar av landets största livsmedelsproducent, Empresas Polar, har tagits över liksom stormarknadskedjan Éxito (med colombiansk-franska ägare).

Också inom den statliga sektorn har flera fall av korrupcion avslöjats. I början av juni i år arresterade underrättelsetjänsten, SEBIM, den förre chefen för det statliga livsmedelsföretaget PDVAL, Luis Pulido, anklagad för hamstring. Arresteringen grundade sig på att SEBIM funnit 1 300 containrar fulla med ris, mjölk, mjöl, matlagningsolja och andra basmatvaror i en lagerlokal i delstaten Carabobo. I närliggande Cojedes upptäcktes ytterligare 800 containers fulla med rutten mat när att de som bodde i närheten klagade över stanken. Totalt handlade det om över 32 ton mat som skulle ha distribuerats genom de statliga Mercal och PDVAL, men istället medvetet förstördes för att driva upp matpriserna.

Pulido var bolagets första chef när det bildades 2008 och han satt kvar till förra året. Den ”privata” underrättelsegruppen AIPO – ett nätverk av arbetare, som tagit på sig uppgiften att

avslöja korruption inom statsapparaten – anklagade redan 2008 offentligt Pulido för att tillhöra en ”matmaffia som har vuxit inom de offentliga institutionerna”. Enligt AIPO köpte ”maffian inom PDVAL” upp livsmedel från de privata företag som var beredda att betala de största mutorna till PDVAL:s chefer. Avslöjandet ledde till att flera andra tjänstemän kom att lagföras. Under de senaste åren har drygt 30 regeringstjänstemän ställts inför rätta och dömts för korruption.

För att öka den inhemska jordbruksproduktionen har parlamentet även antagit lagar, som ska tvinga de privata bankerna att erbjuda små och medelstora lantbruk förmånliga krediter istället för att syssla med rent spekulativa finansinvesteringar. En statlig ”200-årsFond”, vars uppgift är att ge billiga lån till jordbrukarna, grundades i slutet av förra året efter en bedrägeriskandal inom banksektorn som medförde en rad expropriationer.

Fortsatta nationaliseringar av bankerna

Sedan slutet av 2009 har regeringen vid flera tillfällen ingripit mot landets privata finanssektor för att garantera insatta besparingar. Under november-december tog regeringen över åtta banker på tre veckor. Det började 20 november med fyra mindre, privatägda banker. Alla fyra ägdes av finansmannen Ricardo Fernández Barrueco och stod för omkring sex procent av de totala banksättningarna i landet.

Fernandez arresterades samma dag anklagad för att ha använt bankernas tillgångar på ett illegalt sätt och flytta pengar ut ur landet. Fernandez var i början av 2000-talet en relativt okänd affärsman inom livsmedelssektorn. Under den stora lockouten – som arbetsgivarföreningen, Fedecamaras, organiserade tillsammans med ledningen inom det statliga oljebolaget 2002-2003 för att tvinga Chávez att avgå – valde han att stödja Chávez. Han ställde alla sina lastbilar till regeringens förfogande för att transportera mat och andra förnödenheter. Han kom att bli nära allierad med Chávez tidigare vice president José Vicente Rangel och kunde med sina direkta kontakter med regeringsbyråkratin snabbt stiga som en komet inom affärsvärlden. Mycket av sin förmögenhet byggde han upp genom förmånliga kontrakt för att förse de statliga Mercalbutikerna med produkter. Det var med denna grundplåt som han sedan kunde gå vidare för att bygga en bankkoncern. I internationella finanstidningar (typ brittiska Economist) används sedan några år tillbaka beteckningen ”Bolicracia” om denna del av den inhemska kapitalistklassen, som vuxit fram och stärkts genom kontakterna med den Chávez-trogna byråkratin. Hugo Chávez beskrev själv i samband med arresteringen bankerna som en finansiell ”centrifug” som gjorde det möjligt för de privata ägarna att använda de insatta medlen till att köpa upp fler banker och flytta pengar ut ur landet.

Totalt arresterades tio bankirer och myndighetspersoner till följd av bedrägeriet. Ytterligare 28 bankchefer belades med utreseförbud (även om 23 av dem illegalt tycks ha tagit sig till USA, Spanien och Curacao).

I slutet av januari tog Sudeban (som närmast motsvarar svenska Finansinspektionen) över ytterligare tre privata småbanker, vilka inte längre kunde garantera insättarnas medel. Veckan därefter bötfälldes ytterligare tio affärsbanker (på totalt över motsvarande fem miljarder dollar) för att de brutit mot landets finanslagstiftning – bland annat hade de inte lånat ut pengar till mindre jordbruk i enlighet med ”Lagen om krediter till jordbrukssektorn”.

Flera av de övertagna bankerna har slagits ihop med den statliga Banfoandes och bildat en ny statlig bank, Banco Bicentario, och några har helt enkelt lagts ned. I de fall bankerna avvecklas skyddas kundernas besparingar av den bankskyddsfond som finns. Med tanke på att regeringen förra året köpte en av de större bankerna i landet – Banco de Venezuela – av Spanskägda Santander torde idag någonstans mellan 25 och 30 procent av den totala banksektorn vara statlig – kanske till och med något mer.

Från kooperativ till en ”kommunal stat”

I den modell för en ”Socialism för det 21a århundradet” Chávez artikulerat ingår förstatligandena av strategiskt viktiga företag som del i en bredare strategi. Med sabotagen och misskötseln från företagsledare och statliga byråkrater är det uppenbart att det bara kan vara ett första steg. För att revolutionen ska kunna gå vidare – och överhuvud taget överleva – krävs att den arbetarkontroll som Chávez uttalat sig för utvecklas.

Men en minst lika viktig del är att utveckla nya, demokratiska maktorgan utanför arbetsplatserna. I april 2006 antogs en lag för att göra den deltagande – eller om man så vill direkta – demokrati som konstitutionen från 1999 talar om praktiskt möjlig på lokal nivå. Det handlade om upprättande av kommunala råd på micronivå för komma förbi den statliga byråkratins ineffektivitet.

I städerna väljs råden i ett geografiskt område, som omfattar mellan 200 och 400 familjer på landsbygden krävs minst 20 familjer och i ursprungsfolkens samhällen tio familjer. Råden väljs av ett stormöte som är högsta beslutande organ och där alla över 15 år får delta. Det väljs för en period av två år, men rådsmedlemmarna kan när som helst avsättas. Rådets uppgift är att besluta om konkreta utvecklingsprojekt i sitt område. Över 30 000 kommunala råd finns organiserade runt om i landet och deras verksamhet finansieras över statsbudgeten.

Det senaste året har ytterligare en nivå börjat organiseras vid sidan av den redan existerande borgerliga statens kommunala strukturer: kommuner. Kommunerna organiseras i ett område av ett flertal kommunala råd, av de lokala folkrörelserna och de enheter som befolkningen själva kontrollerar (typ de nya vårdcentralerna).

Meningen är att kommunerna ska ta hand om gemensamma frågor på kommunal nivå och spela en mer aktiv roll i förändringen av samhällsekonomin. De ska understödja och ta initiativ till bildande av produktionskooperativ i sitt område, ta över äganderätten till nedlagda fabriker i regionen och öppna dem under en kombinerad arbetar- och kommunal kontroll samt öppna nya kommunala marknader för försäljning av produkter från andra kommuner. I början av februari hade, enligt de officiella uppgifterna, 184 kommuner börjat organiseras.

Återstår så den nationella nivån. Sedan Hugo Chávez tillträdde som president 1999 har demokratin kraftigt förstärkts och utvidgats. På det nationella planet har det hittills inneburit en mängd val och folkomröstningar. I den nya konstitutionen från 1999 infördes möjligheten för landets befolkning att avsätta en vald president (och delstatsguvernörer) genom en folkomröstning mellan de ordinarie valtillfällena, en möjlighet som den borgerliga oppositionen utnyttjade 2004 – då dock Chávez enkelt vann. Däremot innebär detta inte någon direkt folklig kontroll underifrån. I februari antog parlamentet en ny lag för att hitta en lösning på problemet; lagen om det federala regeringsrådet. Den 20 februari annonserade Chávez bildandet av detta nya regeringsråd på nationell nivå. Förutom ministrar, delstatsguvernörer och borgmästare ska rådet inkludera representanter från kommunala råd, kommuner och andra direktvalda representanter. Det skulle alltså bli ett nytt statligt regeringsorgan med representanter från både den existerande borgerliga staten och representanter för de nya lokala/regionala råden. Genom detta regeringsråd skulle de valda representanterna kunna kontrollera och besluta om fördelningen av materiella resurser till de kommunala råden, kommuner, den kooperativa sektorn, de statliga företagen etc.

Det är naturligtvis omöjligt att ha någon uppfattning om den här modellen kommer att fungera och ge landets fattiga majoritet en demokratisk kontroll över fördelningen av landets ekonomiska resurser. Det kommer att ta flera år av social kamp och kontinuerlig kritisk omprövning innan det är möjligt att värdera modellens positiva och negativa sidor. Vad som däremot kan vara intressant är att Chávez ofta ställer denna ”kommunala stat” i motsättning

till den traditionella socialdemokratiska modellen där den borgerliga statsapparaten – under ledning av det socialdemokratiska partiets ministrar – står för ”reformen” av samhället. I flera tal har han citerat den polska revolutionära socialisten Rosa Luxemburgs klassiska skrift *Reform eller revolution* från 1900 där hon tar strid mot de idéer om gradvis förändring som arbetarbyråkratin inom det dåvarande tyska socialdemokratiska partiet stod för. Dessutom framhåller han den som ett alternativ till de negativa, historiska erfarenheterna av de byråkratiska diktaturerna i Östeuropa.

Partido Socialista Unido de Venezuela

Men för att utveckla den breda demokrati och den övergång till socialism, som Chávez förespråkar, krävs en gemensam organisation för alla de krafter som delar den målsättningen. Redan i slutet av 2006 tog Chávez initiativ till att bilda ett nytt, socialistiskt enhetsparti. Det uttalade syftet är att det ska bli ett politiskt redskap för att driva revolutionen vidare i socialistisk riktning och bekämpa byråkratin.

Under våren har partiet hållit kongress. Redan i november valde partiets medlemmar 772 delegater. Sedan har kongressen pågått – under veckosluten – fram till slutet av april. Den långa kongressperioden har att göra med att delegaterna under veckorna skulle konsultera och informera medlemmarna i sina områden om de förslag som ställts i den pågående diskussionen. Främst handlade kongressen om att anta ett principprogram och stadgar. I sitt slutanförande betecknade Chávez partiet som socialistiskt, antikapitalistiskt och antiimperialistiskt.

Nu är detta inte riktigt hela sanningen. De sociala motsättningarna i samhället återspeglas även inom partiet. Den ”bolicracia”, den statliga byråkrati och de kapitalistvändliga företagsledare som jag beskriver i texten ovan, finns även representerade inom PSUV. Men även de arbetare som kämpar för att ta kontrollen över företagen och de aktivister som organiserar kommunala råd och den politiska/sociala kampen i de fattiga kvarteren finns här representerade.

I början av maj valde 2 589 852 medlemmar i Partido Socialista Unido de Venezuela, PSUV, sina kandidater inför parlamentsvalet 26 september. Det är det enda partiet i Venezuela som håller interna val för att utse sina kandidater. Totalt var 3527 medlemmar nominerade till de 110 posterna.

Femte internationalen

En av de frågor som partikongressen diskuterade var det förslag om bildande av en internationell sammanslutning för att organisera kampen mot kapitalismen – en ”Femte International” eller, som den också benämns, ”21 århundradets Första International”. Med tanke på den ekonomiska och ekologiska kris som kapitalismen idag befinner sig i är detta naturligtvis en helt nödvändig uppgift att ställa sig.

Hotet om någon form av militär intervention från USA-imperialismen har ökat det senaste året. Förra året återaktiverade USA sin Fjärde flotta för att patrullera haven runt Sydamerika, installerade nya militärbaser i Colombia och Panama och understödde den militärkupp som störtade den demokratiskt valda regeringen i Honduras. I år har USA – efter jordbävningen i januari – sändt 15 000 soldater till Haiti. USAs tidigare underrättelsechef, amiral Dennis Blair, pekade i en rapport 2 februari ut Venezuela som den ledande USA-fientliga kraften i regionen.

Lägg dessutom till den politiska högers framgångar i presidentvalen i Chile och Colombia och de permanenta hoten att avsätta president Lugo i Paraguay. Till det ska läggas frånvaron av en internationell antikapitalistisk organisering. Det världssociala forum som för mer än tio

år sedan lanserades i Brasilianska Porto Alegre har visserligen – med sina regionala forum på olika kontinenter – varit en mötesplats för utbyte av radikala idéer om hur en ny värld ska kunna bli möjlig. Däremot har inte forumet utvecklats till någon fastare organisering av internationell kamp – bland annat för att det finns ett uttalat motstånd för en sådan organisering från delar av forumets arrangörer.

Även om diskussionen knappast har hunnit börja finns det tankar kring en ny international som kan bli problematiska.

I en intervju i samband med partikongressen säger Julio Chávez, delegat på kongressen och medlem i partiets internationella kommitté (vars uppgift är att redan i år ta initiativ för att sätta igång processen), att det inte handlar om att skapa ytterligare ett diskussionsforum utan att försöka komma fram till ett program – ett minimiövergångsprogram som han kallar det – av överenskommelser som kan gälla på alla fem kontinenter. Han betonar att det måste resultera i en permanent internationell organisation, som kan samla vänsterpartier och sociala rörelser. Men han hävdar samtidigt att det för närvarande inte kan ställas på socialistisk grund utan måste begränsas till att bli en anti-imperialistisk front. Som argument för denna begränsning tar han den ”islamska revolutionen i Iran”, vilken han betecknar som antiimperialistisk, men som sannerligen inte kan sägas präglas av några socialistiska framtidsvisioner.

Det är oklart vad detta betyder politiskt. Under de senaste åren har Venezuela sökt sig nya handelspartners i Asien och Mellanöstern för att minska sitt beroende av USA, vilket är en sak. Men om detta leder till de politiska slutsatser som antyds blir det mycket problematiskt. För socialister är det naturligtvis otänkbart att en internationell organisering som har till målsättning att kämpa för en socialistisk värld skulle kunna organiseras tillsammans med förtryckarregimer som de i Iran och Kina. Liksom klasskampen i Venezuela de senaste åren visat kan kampen mot kapitalismen bara organiseras och föras av arbetare och fattiga människor runt om i världen.

Vart går Venezuela efter Chávez?

Röda rummet 2-3/2013

Den 5:e mars i år avled Hugo Chávez. Få politiska ledare har så tydligt blivit själva sinnebilden för en radikal social förändringsprocess. Men vad händer nu i Venezuela? Vad kommer det att bli av Chávez' föresatser om en socialism för 21:a århundradet? Är Venezuela fortfarande på väg mot ett socialistiskt samhällssystem eller är kapitalismen på väg att återstabiliseras? Rolf Bergkvist nagelfar det rådande tillståndet i ett land som för många av vår tids socialister står för en vision om en annan framtid.

Enligt den privatägda, borgerliga pressen bedriver regeringen i Venezuela en katastrofal ekonomisk politik: budgetunderskott, skuldsättning, skyhögt inflation, utbredd korruption och varubrist påstås leda till snar kollaps för ekonomin och landet. Nu är det inget nytt i detta. Samma massmedia har påstått i stort sett samma sak de senaste tio åren. Så – även om det kanske är ett tråkigt sätt att inleda en artikel – ska vi belysa den ekonomiska situationen med lite hårddata.

Internationella valutafonden, uppskattade förra året Venezuelas budgetunderskott till 7,4 procent av landets totala produktion av varor och tjänster, BNP.

I samma rapport beräknade man att landet i slutet av 2012 skulle ha en statsskuld på 51,3 procent av BNP. För att få något grepp om den siffran kan den jämföras med läget i Europa

där den genomsnittliga statsskulden samtidigt var 82,5 procent av BNP. (USAs skuld är över 100 procent av BNP, för att ta ett annat exempel.)

Det viktiga är dock landets förmåga att betala sina räntor och amorteringar. Förra året uppgick betalningarna till tre procent av exportintäkterna (till 95 procent oljeexport). Lägg därtill lånemöjligheter från Kina, Brasilien, Ryssland så blir det svårt att se att landets ekonomi skulle på kort sikt bryta samman på grund av att man inte kunde betala av på sina lån.

Nej, det illa dolda hatet mot Venezuela handlar i grunden om den politik som förts i landet de senaste tio åren. En politik som går på tvärs gentemot den som förs i EU eller USA. Låt oss illustrera med några välfärdsindikatorer:

De senaste tio åren har fattigdomen minskat från 71 procent till 21 procent.

Den extrema fattigdomen har minskat från 40 procent till omkring sju procent.

Detta har varit möjligt genom att öka budgeten för ”skola, vård, omsorg” med 61 procent

Det handlar om 20 miljoner människor som på olika sätt gynnats av de sociala reformer (”Misiones”) som genomförts.

Före Hugo Chávez’ tillträde som president 1999 fick 387 000 personer pension. Idag betalas pensioner ut till 2,1 miljoner äldre människor.

Den undernäring som en femtedel av befolkningen led av är i stort sett åtgärdad.

Omkring fem miljoner människor får varje dag gratis mat. Av dem är fyra miljoner barn i de offentliga skolorna och på 6 000 matställen utspisas 900 000 fattiga varje dag.

Barnadödligheten har minskat från 25 per 1000 (1990) till 13 per 1000 (2010)

1998 hade landet 18 läkare på 10 000 invånare – idag är samma siffra 58 läkare

På fyrtio år upprättade tidigare regimer 5 081 kliniker för läkarvård. De senaste 13 åren har den nuvarande regeringen byggt 13 721 vårdcentraler.

Många av dessa reformer har samtidigt medfört att tidigare maktlösa människor organiserat sig i sina bostadsområden. En vårdcentral kräver inte bara en läkare utan även en fungerande administration och logistik. Ett sopkök kräver inte bara statliga medel till inköp av livsmedel, någon måste laga maten och organisera utdelningen. Det är denna politik som stör borgerliga propagandister. Om det är möjligt att föra denna politik i ett land som Venezuela borde den också kunna föras i Europas rika länder.

Men även min beskrivning ovan är naturligtvis propagandistisk, en förenkling som inte ger hela bilden och vidden av de problem som den bolivarianska revolutionen står inför idag, så låt oss gå tillbaka ett år.

Golpe de Timón

Den 20 oktober 2012, ett par veckor efter sin seger i presidentvalet med 55 procent av rösterna, höll Chávez ett möte med sina ministrar. Hans tal om en kursändring (”Golpe de Timón”) var i långa stycken självkritiskt och kom att bli något av ett politiskt testamente. Det är till tankarna i den genomgången den nuvarande presidenten, Nicolás Maduro, och andra ledare från PSUV (det socialistiska enhetsparti Chávez skapade) idag refererar.

I sin genomgång började Chávez med att betona demokratins grundläggande betydelse för bygget av en ”socialism för det 21 århundradet”. Han påpekade i förbigående att någon socialism aldrig fanns i Sovjetunionen på grund av att det inte existerade någon demokrati. Till skillnad från den begränsade demokratin i ett kapitalistiskt samhälle måste demokratin i en övergång till socialism även utvidgas till ekonomin och den sociala sektorn. Han påpekade

självkritiskt att trots alla de reformer som genomförts saknas en ny struktur för att majoriteten av befolkningen ska kunna fatta beslut. Och konstaterade att en lag om kommuner visserligen antagits av parlamentet, men att inga kommuner skapats. ”Var är kommunerna?”, frågar han de församlade ministrarna. Han talade även om att upplösa det kommunministerium som bildats eftersom det givit fel signal.

Den i Chávez’ samhällsmodell centrala byggstenen ”kommun” har inte så mycket likheter med den svenska geografiska, politiska och förvaltningsmässiga enheten med samma namn. I Venezuela är kommunerna grundläggande komponenter i ett försök att skapa en parallell demokratisk struktur vid sidan av, med sikte på att ersätta den i hög grad ineffektiva och av korruption infekterade traditionella stats- och förvaltningsapparaten

Meningen är att kommunerna ska ta hand om gemensamma frågor på lokal nivå och spela en mer aktiv roll i förändringen av samhällsekonomin. De ska understödja och ta initiativ till bildande av produktionskooperativ i sitt område, ta över äganderätten till nedlagda fabriker i regionen och öppna dem under en kombinerad arbetar- och kommunal kontroll samt öppna nya lokala marknader för försäljning av produkter från andra kommuner. Bland de ideologer som försökt utveckla tankarna efter hans död talas om en ”kommunal stat”. En central uppgift för den kommande perioden (2013-2019) fastslogs i hans tal var att utveckla dessa kommuner.

Det är möjligt att den självkritiska tonen i talet återspeglade att Chávez börjat inse den växande klyftan mellan PSUV:s ledning och partiets gräsrotter. Ett par år tidigare hade han tagit initiativ till bildandet av Gran Polo Patriótico. Syftet från Chávez sida var att ena och knyta till sig floran av sociala rörelser, smågrupper och vänsterpartier, som står utanför PSUV, men stöder den politik som förts; med sikte på att vinna presidentvalet. I slutet av 2011 hade 35 000 organisationer – av varierande storlek – anslutit sig till den patriotiska polen. Det var kvinnogrupper, husockupanter, HBT-grupper, kulturgrupper och vänsterpartier. Stödet från GPP-organisationerna kom att bli avgörande för Chávez’ valseger i oktober förra året. Av det totala antalet röster som Chávez fick (8 044 106) kom mer än 1,7 miljoner från GPP. Den största delen, 481 000 röster, stod kommunistpartiet för.

De organisationer som ingick i GPP pekade sedan på de röster som de bidrog med i presidentvalet och menade att det borde medföra att en del av kandidaterna i delstatsvalen i december 2012 hämtades från deras organisationer. Men i nästan hälften av delstatsvalen utsågs PSUV:s kandidater uppifrån, utan någon möjlighet för partiets bas eller GPP-organisationerna att påverka.

Till detta måste läggas att flera PSUV-ledare knappast var beredda att göra de ingående rörelsernas krav till sina egna. Ett exempel är att partiet kategoriskt undvek att ta ställning för kvinnoorganisationernas krav på en legalisering av rätten till abort. Istället försvarade flera nationella partirepresentanter att aborter skulle fortsätta vara olagliga. Inom parentes kan nämnas att många PSUV-ledare inte följde i Chávez spår då han började kalla sig ”feminist” – till skillnad från 2005 då samme Chávez kom ut som ”socialist”.

En annan betydande organisering inom GPP var ockupationsrörelsen. Representanter för rörelsen träffade Chávez 8 januari 2011, och han försvarade då ockupation och expropriering av outnyttjat utrymme till förmån för hemlösa, i synnerhet de som drabbats av naturkatastrofer. Inspirerade av Chávez uttalade stöd började rörelsen utarbeta planer för att förvandla tomma ytor till ”socialistiska samhällen” och kontaktade kommunala råd för att presentera byggnadsprojekt, Misión Vivienda. Men trots en del inledande framgångar har aktivister klagat på att ledare för PSUV ofta sätter upp hinder för att få deras förslag till husbyggen genomförda av kvartersgrupper. Enligt Héctor Castro, nationell samordnare för

Comité de Tierras Urbanas, har motståndet sin grund i påtryckningar från mäktiga byggnadsföretag.

Konsekvensen blev att alternativa kandidater (från GPP) ställde upp i vissa delstater. Ett exempel är Bolívar där den impopulära PSUV-guvernören, Francisco Rangel Gómez, kandiderade. Rangel har anklagats för att stå på företagsledningarnas sida mot kraven på arbetarkontroll i de statliga bolagen i Guayana (där Bolívar ligger). Kommunistpartiet valde att stödja en alternativ Chavista-kandidat i Bolívar – liksom i tre andra delstater – som med åtta procent av rösterna nästan gjorde att den borgerliga kandidaten vann.

Nu blev guvernörsvalet trots dessa motsättningar till folkrörelserna en framgång för PSUV. Partiets kandidater inte bara behöll de delstater där de regerat tidigare – de vann dessutom ytterligare fyra delstater. Totalt segrade PSUV i 20 av 23 delstater och vann 186 platser i delstaternas parlamentariska råd mot 51 för den borgerliga oppositionen.

Ett oroande faktum var dock att i de delstater där PSUV sedan tidigare haft guvernörsposten minskade partiet sitt röstetal. Att partiet ändå vann dessa poster berodde på att den borgerliga kandidatens röstetal minskade mycket mer. Men med fyra viktiga undantag: i de delstater där borgarna styrt – och som PSUV nu vann – ökade partiet relativt kraftigt sitt röstetal. Det folkliga missnöjet med de borgerliga guvernörerna ledde till ökad uppslutning för PSUVs kandidater!

Förstatligande

Under Chávez tredje presidentperiod 2007 – 2013 genomfördes omfattande förstatliganden av banker, tung industri, livsmedelsindustri, byggföretag och distribution. I slutet av 2012 hade regeringen förstatligat 1168 företag. För den inhemska kapitalistklassen återstår kontrollen över stora delar av finanssektorn (omkring 70 procent), massmedier (TV-kanaler och de största dagstidningarna), delar av livsmedelsproduktionen (det privatägda Polar är landets största livsmedelsproducent) och varuhuskedjor. Förstatligandena stärkte regeringens position gentemot den privata sektorn och pekade i riktning mot en socialisering av de viktigaste produktionsmedlen, vilket låg i linje med den officiella målsättningen att bygga en socialism för det 21 århundradet. Samtidigt skapade det förväntningar om en utvecklad demokrati på de förstatligade företagen, förväntningar som inte har infriats.

2010 gick regeringen med på att de anställda skulle få välja ordförande vid de största statliga företagen i Guayana. De som valdes tog i många fall ställning för de anställda och krävde att korrupta chefer skulle sparkas och att kontrakt med multinationella företag (som man ansåg stred mot nationella intressen) skulle avslutas. De godkände även nya förmåner för de anställda. Detta gav upphov till en rad strider med företagsledningarna på de statliga industrierna. Under 2012 ingrep regeringen och avsatte de arbetarvalda ordförandena på de statliga företagen, inklusive stålverket SIDOR och aluminiumverket ALCASA. De radikala arbetarledare som påpekar det odemokratiska i regeringens agerande har naturligtvis helt rätt: de företrädare som utsetts av arbetarna ska naturligtvis bara kunna avsättas av arbetarna själva. Den demokratiska kontrollen underifrån – den arbetarkontroll – som krävdes i förstamajtågen för ett antal år sedan har inte blivit verklighet. Den har stoppats i produktivitetens namn. Detta är naturligtvis ett steg bakåt som skapat missnöje bland arbetare, som tagit Chávez upprepade maningar att ta kontroll på fullt allvar.

Trots detta har de förstatligade företagen inneburit positiva förändringar för fattiga grupper. Det statliga telebolaget, CANTV, har prioriterat en utbyggnad av servicen i fattiga områden. Sedan 2007 har 64 procent av de nya telenäten dragits i de fattigaste kvarteren. Där har också bolaget bistått med utbildning i användandet av mobiltelefoner. På ett liknande sätt har de nya statliga bankerna prioriterat utlåning till familjer med låg inkomst, bland annat har program

för lån till hushållsutrustning inrättats. På de stora statliga industrierna, PDVSA, CANTV, SIDOR, och elbolaget Corpoelec har inhyrd personal tillsvidareanställts och den tidigare outsourcingen upphört. I den nya arbetsmarknadslagstiftningen som antogs 2012 görs även outsourcing olaglig.

Maduro ny president

Den 5 mars avled Hugo Chávez efter ett par års kamp mot cancer. Val av ny president hölls den 14 april. Nicolás Maduro, som Hugo Chávez på sin dödsbädd utnämnde till sin efterträdare, vann valet. Det var en mycket knappare seger än de flesta räknat med. Maduro fick 7 559 349 röster mot den borgerliga kandidatens, Henríque Capriles, 7 296 876. Marginalen var 262 473 röster eller 1,77 procent. För att förstå allvaret i detta valresultat kan det vara lämpligt att jämföra med siffrorna från förra hösten. Vid presidentvalet den 7 oktober fick Hugo Chávez 8 044 106 röster (55,11procent) mot 6 461 612 (44,27 procent) för Capriles, en marginal på 11 procentenheter. Med nästan lika stort valdeltagande (en minskning med inte fullt 215 000) betyder det att närmare 700 000 personer, som tidigare röstade på Hugo Chávez, nu lade sin röst på den nyliberala och proimperialistiska kandidaten. De varningsklockor som redan tidigare börjat ringa skraller nu med full styrka.

Capriles valkampanj var i långa stycken en fortsättning på den linje han höll i oktobervalet: löften att de sociala reformprogrammen ska fortsätta, en omedelbar 40-procentig höjning av minimilönen, krafttag mot kriminaliteten och korrruptionen, kritik av byråkratins privilegier och av den del av borgarklassen som gynnats av Chávez politik. Valet fick en våldsam uppföljning. Som en försmak av vad en seger för borgerlighetens kandidat skulle medföra började sympatisörer till den besegrade borgarkandidaten gå bärsärkagång, brände ned vårdcentraler och statliga livsmedelsbutiker med subventionerad basmat. Flera av PSUV:s kontor och partimedlemmars privatbostäder brändes också ned. I Miranda angreps en vårdinrättning med brandbomber under slagorden ”ut med kubanerna”. Då de boende i området fick reda på angreppet organiserade de omedelbart ett försvar av de tio kubanska läkare, som jobbar där sedan vårdcentralens invigning i december. I San Cristóbal brändes PSUV:s kontor ned, flera närradiostationer attackerades och en person dödades i Santa Ana. Även TV-kanalen teleSURs och den statliga Venezolana de Televisións kontor omringades och de anställda hotades med fysiskt våld. Det nationella valrådets ordförande, Tibisay Lucena, fick sitt hem angripet. Huvudparollen vid dessa våldsamma attacker var att ”avvisa valresultatet”.

Talesmän för den borgerliga oppositionen har deklarerat att de kommer att försöka göra lokalvalen 8 december till en omröstning mot regeringen. Det ekonomiska krig som bedrivits utomparlamentariskt ska växlas in i missnöjesröster i borgmästarvalen. Därefter har de tänkt kräva regeringens avgång och ett nytt presidentval. Det är mycket troligt att dessa krav kommer att framföras med samma våldsamma metoder som efter Maduros seger i presidentvalet.

Kanske blev den knappa valsegern verkligen en signal till att förstärka initiativ som redan påbörjats. ”Gaturegering” var ett av dessa initiativ. Gaturegeringen är en mekanism implementerad av Maduro, vilken innebär att regeringen besöker landets regioner och håller möten med kvartersråd och sociala rörelser. Syftet är att få fram projekt som de lokala organisationerna tar ansvar för att genomföra, men som finansieras av staten. I september genomfördes en nationell räkning av de lokala organisationerna. Då registrerades 33 223 kommunala råd, 1 234 kommuner och 17 332 sociala rörelser. Även om aktiviteten i dessa organisationer varierar och många är små säger det en del om den självorganisering som faktiskt existerar.

Ett andra mer långsiktigt syfte är att börja bygga de kommuner – för större geografiska områden än det egna kvarteret – Chávez lyfte fram i sitt Golpe de Timón-tal. ”I detta steg av gaturegering är den centrala målsättningen att konsolidera konstruktionen av kommuner, att gå med folket ... att ge dem redskap, makt och kunskap och den ekonomiska makten för att genomföra de offentliga arbetena”, förklarade Maduro i början av oktober då den andra fasen av gaturegeringen inleddes. Under den andra fasen ska även de tidigare överenskomna projekten kontrolleras. Denna kontroll och revision är samtidigt en viktig bit i regeringens kamp mot den utbredda korruptionen.

Kampen mot korruptionen

Lördagen den 12 september arresterades borgmästaren i Valencia och PSUV medlemmen Edgardo Parra för en rad korruptionsbrott, varvid även hans bankkonton har frysts. Parra anklagas för utpressning, korruption och organiserad brottslighet. Justitieminister Miguel Rodríguez sa sig ha fått information från anställda i kommunen och företag om ett parallellt kontor för utfärdande av kommunala kontrakt. De som försökte få ett kontrakt med kommunen var tvungna att betala mutor på detta parallella kontor till borgmästaren, hans son och ytterligare två anställda. Parra styrde även 14 kooperativ genom vilka han tog betalt för tjänster. Under utredningen fann man 14 egendomar – inklusive jordbruk, lägenheter, fastigheter, en yacht, flygplan och bilar – som han lagt beslag på genom kooperativens kontakt med det parallella kontoret. Egendomarna beslagtogs i samband med arresteringen.

Valencia, är Venezuelas tredje största stad och ligger ett par timmars bussfärd från huvudstaden, Caracas. Det är känt som landets industristad med fabriker ägda av utländska bolag och biltillverkare. Arresteringarna i Valencia är ingen isolerad händelse. De ingår i den noll-tolerans-kampanj mot korruptionen som pågått sedan början av året och trappats upp under sommaren/hösten. Bara mellan 8 juli och 13 augusti genomfördes 103 arresteringar. Bland de arresterade finns tjänstemän från ett flertal statliga verk och bolag, ett antal polischefer och sex höga jurister. I juli fräntogs oppositionsledamoten Richard Mardo sin parlamentariska immunitet för att göra det möjligt att ställa honom inför rätta efter anklagelser om skattefusks och penningtvätt. Samma månad anhölls 13 medlemmar ur gruppen ”Revolutionens änglar” för att ha tagit avgifter från bland annat pensionärer och bostadslösa familjer som ville ansöka om pension eller bostad. Gruppens medlemmar tog upp till 3000 dollar i avgift av de behövande. Båda de reformer som avser pensioner eller ny bostad (från det ”miljonprogram” för nya bostäder som regeringen genomför, Misión Vivienda) är enligt regelverken helt avgiftsfria.

”Vem som än är inblandad i skumraskaffärer och tror att de kan dra fördel av den makt regeringen gett dem för att stjäla, det är deras tid nu...ingen är oberörbar, vi kommer att ge allt i kampen mot korruptionen vare sig det är korruption i röd basker eller korruption från den gula fascistiska bourgeoisien”, har president Maduro sagt. Under september blev 326 personer klara med sin utbildning till ”socialistiska inspektörer” som är en del av regeringens anti-korruptionskampanj. De utgör en del av totalt 800 inspektörer, som utbildats för att kontrollera eventuell korruption inom statligt finansierade basprojekt såsom livsmedelsförsörjning, hälsovård etc. På sikt ska totalt 4 000 inspektörer vara utbildade. Men de kommer även att ha del i kampen mot det ekonomiska krig den borgerliga oppositionen organiserat det senaste året.

Kriminaliteten

De senaste åren har det kriminella våldet ökat i omfattning. Trenden finns över hela Latinamerika. Venezuela ligger dock i toppen bland de fyra värst drabbade länderna. Enligt lokala organisationer kritiska till regeringen har antalet mord tredubblats de senaste tolv åren till 73

mord per 100 000 invånare. Regeringen har tidigare medgett en mordnivå över 50 per 100 000, vilket ligger en bra bit över grannländernas. En rad initiativ har tagits för att bekämpa kriminaliteten. Det har handlat om att förbättra och utveckla lagstiftningen, utbilda nya kriminaltekniker och poliser, utredningar och avskedande av korrupta poliser. 2009 började en helt ny nationell polis skapas för att ersätta de lokala polisstyrkor, som var ökända för sin korruption och deltagande i kriminell aktivitet. Enligt regeringen var de lokala polisstyrkorna ansvariga för vart femte brott som begicks. Samtidigt har regeringen betonat vikten av sociala satsningar i fattiga områden för att ungdomar inte ska dras in i de kriminella gängen. Det har handlat om investeringar i fritidsgårdar, idrottsanläggningar och sociala aktiviteter för ungdomarna. Målsättningen är också att de nyutbildade poliserna ska samverka med de kommunala råden och kommunerna för att få ned kriminaliteten.

Det ekonomiska kriget

En del i det utomparlamentariska regeringsmotstånd som oppositionen organiserar handlar om att underminera landets valuta. På kvällen den 8 februari tillkännagav regeringen att valutan skrivits ned med 46,5 procent – från 4,3 bolívares per dollar till 6,3. Det är inte den första devalveringen sedan regeringen 2003 upprättade valutakontroll för att förhindra kapitalflykt ut ur landet, inte heller är det den största. 2010 devalverades valutan med 100 procent – från 2.15 bolívares per dollar till 4,3.

Devalveringen av valutan var en ren försvarsåtgärd, ett svar på den spekulation som pågick på den svarta eller ”parallella” marknaden. Dollar som företag och rika privatpersoner erhållit genom den statliga valutamyndigheten CADIVI för import av varor eller utlandsresor har istället sålts på den svarta valutamarknaden till en kurs fyra gånger den officiella.

Liksom när det gäller korruptionen i allmänhet har kampen mot den svarta valutahandeln skärpts under de senaste månaderna. I slutet av oktober arresterades sex förare inom motorsporten för att med falska dokument bedragit staten på 60 miljoner dollar. Tre andra personer arresterades för att ha växlat till sig dollar för att importera medicinsk utrustning – istället för att importera utrustningen hade de nöjt sig med att ”importera” tomma emballage och behållit all dollarvaluta för egen vinning. Samtidigt rapporterade chefen för CADIVI att mellan 400 och 500 företag utreds för att ha fått dollar på felaktiga grunder. Ett uttalande från centralbankens tidigare ordförande, Edmée Betancourt visar på problemets omfattning; omkring 20 miljarder dollar gick förra året till rena ”pappersbolag” utan någon verksamhet.

En annan del i det ekonomiska kriget den borgerliga oppositionen bedriver består i att framkalla livsmedelsbrist. Sedan slutet av 2012 och under större delen av innevarande år har brist på åtskilliga basvaror varit ett problem. Det handlar om exempelvis mjölk, socker, majsmjöl, matlagningssolja och toalettpapper. Vid oannonserade inspektioner hos livsmedelsproducenter och grossister har tonvis av bristvarorna hittats i lagerlokaler (istället för på hyllorna i affärerna). För att lösa det akuta problemet har regeringen slutit nya avtal med grannländerna. Under årets två sista månader kommer 400 000 ton livsmedel att levereras från andra latinamerikanska länder, enbart Brasilien har utlovat 80 000 ton mat. Den varubrist som organiserats av den borgerliga oppositionen och de svarta valutamarknaderna är några av de viktigaste förklaringarna till den höga inflationen, som för närvarande ligger över 40 procent. Även med de återkommande höjningarna av minimilönerna regeringen genomfört innebär det naturligtvis problem för stora grupper fattiga människor.

Lärdomar av Venezuela

Vilka lärdomar kan socialister från andra delar av världen dra ur den venezolanska samhällsprocessen?

Det första som måste betonas är naturligtvis det levande exemplet på att en helt annan politik än den som förs i Nordamerika och Europa är fullt möjlig. Även om våra stora massmedier noggrant undviker ämnet har den politik som förts i Venezuela varit en formidabel framgång för landets fattiga befolkning.

Det andra är att den samhällsklass som fortfarande besitter den ekonomiska och sociala makten är beredda att använda alla utomparlamentariska resurser som de förfogar över (och de är stora) för att stoppa de sociala reformer som genomförts. Den statskupp som genomfördes i april 2002 (men stoppades av massiva folkliga protester och delar av militären), det stopp för oljeproduktionen som organiserades av cheferna på det statliga PDVSA för att försätta landet i en ohållbar ekonomisk situation, det ekonomiska krig som pågått det senaste året med sabotage inom livsmedelsdistributionen och aktioner mot landets valuta är bara de synligaste exemplen på detta. Det kommer att fortsätta så länge den välbeställda klassen har möjlighet att kontrollera de viktigaste produktionsmedlen, distributionen och finansbolagen.

Det tredje är att den statsapparaten som finns inte är något redskap för en grundläggande samhällsförändring. Korruptionen på olika nivåer av statsapparaten kommer att fortsätta även med välutbildade ”inspektörer”.

Det fjärde är den kritiska reflektion som Hugo Chávez tog upp i sitt ”Golpe de Timón”-tal: ”Var är kommunen?” Eller för att uttrycka det med ett annat ord: var är den demokratiska folkmakten?

Det är nödvändigt att bemöta lögnerna i borgerliga massmedia om utvecklingen i Venezuela och försvara de sociala reformer som genomförts. Samtidigt är det nödvändigt att se de begränsningar som kan försvaga den pågående revolutionen. Om reformerna ska behållas måste den demokratiska kontrollen utvecklas. Det betyder att nya, demokratiska maktorgan – vid sidan av och som alternativ till de reellt existerande statliga organen – måste utvecklas i bostadsområden och på arbetsplatserna. Det är på arbetsplatserna som kontroll över produktion och distributionen kan förhindra spekulation och sabotage mot landets ekonomi. Men ska demokratin utvecklas måste även borgarklassens makt brytas.

Det betyder att hela finanssektorn måste överföras i samhällets ägo, liksom att ett statligt monopol över utrikeshandeln upprättas. ★

En artikel av Rolf Bergkvist. Artikelförfattaren är latinamerikakännare och mångårig medarbetare i *Röda rummet* med ett flertal tidigare artiklar som analyserar Venezuela.

Källor

Golpe de timón I Consejo de Ministros del nuevo ciclo de la Revolución Bolivariana (Hugo Chávez tal till ministrarna har publicerats av informations- och kommunikationsministeriet) kan nås på www.minci.gob.ve

Venezuelanalysis.com Internets bästa webbplats för nyheter, analyser, diskussioner om utvecklingen i Venezuela (på engelska)

Rebelión.org spansk webbplats med omfattande material om Venezuela, latinamerika (och resten av världen)

Latinnews.com Kommersiell nyhetswebbplats med dagliga nyheter från hela latinamerika (engelska)

Artiklar

Från venezuelanalysis:

The Revolution Has Brought Substantial Improvements to Working-Class Neighbourhoods

Venezuela's Communal Economic System

Interview with Interior and Justice Minister Miguel Rodriguez Torres

Venezuelan Government Occupies Toilet Paper Factory to Fight "Economic War"

"The Commune Has to Be the New Economic Power," Says Venezuela's Maduro

Desiring the Commune

Venezuela's President Maduro Assures Food Shortages Are Due to "Economic Warfare"

Venezuelan Government Announces Measures to Overcome Food Shortages

Venezuela Adds More than 800,000 Welfare Beneficiaries in 2012

II Meeting of Feminists and Women's Organisations Concludes in Anozategui, Venezuela

Maduro Demands Greater Government Support for Venezuela's Communes

20 New Communes to Launch in Venezuelan Capital

Venezuelan Milk Workers Demand Worker Control Following Sabotage

Workers in Venezuelan State Run Companies Protest "Bureaucratic" Management

Expectations Surpassed as Over 1000 Communes Registered in Venezuela

"The Commune or Nothing": Popular Power and the State in Venezuela

Venezuelan President Maduro Launches Second Phase of Street Government

Fuel Smugglers Making Large Profits, Venezuelan Authorities Crack Down

Socialist Party of Venezuela City Mayor Arrested for Alleged Corruption

Venezuela: Focusing on Disaster by Ignoring the Facts

The Chávez Administration at 10 Years: The Economy and Social Indicators

3800 More Toilet Paper Packs Found Hoarded

Five Arrested in Venezuelan Crackdown on Corruption

Four New Cases of Corruption "Mock" Venezuelan People, Says Maduro

Opportunists, Opposition, and Revolutionaries in Fight Over Corruption Crackdown

Venezuelan Opposition Legislator Loses Immunity Following Tax Fraud Charges

Venezuelan Government Continues Crackdown on Corruption

Corruption Charges Shake the Venezuelan Opposition

Pro- and Anti-Chávez Public Servants Disqualified for Acts of Corruption in Venezuela

Venezuelan Government Announces "Massive" Food Imports to Combat Shortages

Venezuela Continues to Search for Solutions to High Crime Rate

Chávez Plans to Curb Crime Rates with New Social Program

Venezuelan Government Launches New Crime-Fighting Mission

Commercial Sale of Firearms and Ammunition Banned in Venezuela

Venezuela Deploys Crime-Fighting Unit, the People's National Guard

Putting Community First: Bolivarian Police in Barrio Antímano, Caracas

Venezuela's 21st Century Socialism: Neo-Developmentalism or Radical Alternative?

Venezuelan Economic and Social Performance Under Hugo Chávez, in Graphs

Från Rebelión:

62.616 organizaciones sociales se han registrado en Censo Comunal 2013

¿Hacia el Estado Comunal?

Un año del Golpe de Timón: ¿Hacia el Estado Comunal?

Habilitar al Pueblo Bolivariano antes de que sea demasiado tarde

Venezuela está cerca de cumplir la meta hambre cero

Maduro contra la corrupción

Revolución Bolivariana y corrupción

¿Qué está pasando en Siderúrgica del Orinoco?

Entre el poder de las masas, la burocracia y la oligarquía

”El ‘gobierno de calle’ es una revolución dentro de la Revolución”

El pueblo se organiza para luchar por la estabilidad económica y la seguridad alimentaria

¿Qué esconde la Guerra Económica contra el Proceso Bolivariano?

Venezuela – vart går revolutionen?

Röda rummet 1-2 2014

Det är nu snart två år sedan Hugo Chávez avled i cancer. Efter hans död har en rad interna motsättningar kommit upp till ytan. Därtill pressas landet av vikande oljepriser och en fientligt inställd borgarklass. Frågan är vart revolutionen är på väg

För precis ett år sedan förlorade den borgerliga oppositionen de lokalval som man ville göra till en folkomröstning mot den nationella regeringen. Under hela kampanjen propagerade oppositionens ledare och deras massmedia för att lokalvalen måste bli en misstroendeförklaring mot president Nicolas Maduro, men den faktiska utgången blev en annan. Regeringspartiet, PSUV (Venezuelas socialistiska enhetsparti), fick totalt 5 111 000 röster eller 49,7 procent av samtliga röster för sina borgmästar- och lokala kandidater, som stöddes av flera andra politiska organisationer inom den bredare ”stora patriotiska fronten”, GPP. Den borgerliga oppositionen samlade 4 435 000 röster, 42,7 procent. De återstående åtta procenten gick till oberoende kandidater. PSUV vann 210 av de totalt 335 borgmästarposterna, den borgerliga oppositionen, MUD, 53 och övriga partier åtta poster. Med ett valdeltagande på nästan 60 procent innebar det ett klart bakslag för borgarna.

Efter segern i lokalvalen definierade Maduro en strategi i tre delar för att åtgärda landets ekonomiska problem. Den första är förhandlingar med oppositionsledare och företagsledare för att minska spänningar och lösa specifika problem. Den andra handlar om införandet av hårda lagar mot smugglare, spekulanter och de som ägnar sig åt hamstring. Den tredje är frågan om att förändra regeringens kontroll av priser på varor och tjänster. Redan i december satte sig presidenten i möten med guvernörer och borgmästare från oppositionen för att diskutera specifika problem. I januari antogs en lag om rättvisa kostnader, priser och vinster. Enligt den kan smugglare dömas till fängelse i upp till 14 år, de som hamstrar varor till 12 år och de som bryter mot den statliga priskontrollen till 8-10 års fängelse. Samtidigt

devalverades valutan för inköp av importerade varor från 6,3 bolivares per dollar till 11.3 bolivares.

Vänstern inom regeringspartiet kritiserade förhandlingarna med oppositionen och företagen. De framhöll att Hugo Chávez aldrig gav sig in i förhandlingar på det sättet för att uppnå nationell försoning. Han valde istället att mobilisera den fattiga befolkningen för att driva fram förändringar. Många basmedlemmar oroades av det de såg som en ny politik med eftergifter till landets kapitalistklass. Maduro försvarade inriktningen med att det finns en uppsplittring inom oppositionen mellan de som – trots sitt motstånd – är beredda att verka och producera inom ramarna för revolutionen och en mer extrem fraktion.

Guarimba och La Salida

Bara några veckor in på det nya året inledde den mest extrema fraktionen på högerkanten en våldskampanj benämnd La Salida (Utgången). Tvärtemot de rapporter som gavs i våra största massmedia om ”fredliga studentprotester” var det uttalade målet för kampanjen att med våld avsätta president Maduro och den demokratiskt valda regeringen. För denna fraktion av oppositionen var det den enda återstående möjligheten efter nederlaget i lokalvalen. De våldsamma protesterna inkluderade attacker på offentliga byggnader, vårdcentraler, allmänna kommunikationer, byggnader som används för regeringens sociala program och vänsterpartiernas lokaler samt universitet.

I flera delstater angreps elcentralerna, och även det statliga tevebolaget utsattes för angrepp. Skolor brändes ner och på flera håll rapporterades det om krypskyttar som posterade på hustak besköt folk. Till dessa attacker ska läggas en gammal form av protest: *Guarimba*. Det innebär att vägblockader sätts upp för att skapa maximala avbrott, som stoppar trafiken och förhindrar människor att åka till sina jobb eller skolor. Flera vittnen har berättat om hur blockaderna varit bemannade av maskerade män, som krävt tullavgift från de bilister som velat passera med syftet att skapa en atmosfär av rädsla. Från början av februari till slutet av april medförde de våldsamma protesterna att 43 människor dödades och omkring 900 skadades.

Det är viktigt att understryka att protesterna aldrig var någon ”massrörelse”. Bakom uppmaningarna att med våld avsätta den folkvalde presidenten stod en liten grupp extrema politiker på yttersta högerkanten med Leopoldo Lopez och Maria Corina Machado i spetsen. Vid lokalvalen i december 2013 fick Lopez parti sex procent av rösterna. Machado fick endast 3,6 procent av rösterna 2012, då oppositionen internt skulle utse sin presidentkandidat. Även när våldsamheterna härjade som värst var de begränsade till ett relativt litet geografiskt område – 18 av landets totalt 335 kommuner – och nästan uteslutande i de relativt rikare kommunerna och kommundelarna. Färre än 2000 personer var direkt aktiva i våldshandlingarna. Vid sidan av de tragiska dödsfallen medförde de en omfattande materiell förstörelse för hundratals miljoner dollar. Däremot ledde det inte till att regeringen tvingades avgå. Resultatet blev istället att den splittring som fanns mellan olika fraktioner inom oppositionen ökade, vilket innebar en politisk försvagning av den borgerliga oppositionen – men det stärkte knappast heller regeringen.

Fallande oljepris

Den borgerliga oppositionen har utan att lyckas försökt anknyta till det berättigade folkliga missnöjet med utbredd varubrist, en inflation på över 60 procent och omfattande korruption inom de statliga myndigheterna. Till viss del kan det förklaras av att regeringen har försökt möta problemen med återkommande höjningar av minimilönen och distribution av basvaror via statliga kanaler. Inför den snart förestående julhelgen håller regeringen exempelvis speciella julmarknader där mat och andra varor säljs till kraftigt sänkta priser, så kallade

”rättvisa priser”. Ett speciellt stödprogram har samtidigt återupptagits, som gör det möjligt för hushållen att köpa vitvaror och andra hushållsinventarier till priser som ligger upp till 60 procent under aktuellt marknadspris. De sociala reformprogrammen med fokus på skola, vård, omsorg och bostadsbyggande har dessutom fortsatt.

Men allt detta förutsätter intäkter och de har minskat under det gångna året. Över 95 procent av Venezuelas exportintäkter kommer från oljeförsäljningen. Den ska finansiera betalning av statsobligationer, skulder till utländska bolag och de sociala reformprogrammen inom välfärdssektorn. Det betyder att priset på den internationella oljemarknaden har avgörande betydelse för regeringens budget. Priset för Venezuelas olja föll från 99 dollar per fat i juni till 69 dollar sista veckan i november. Det dramatiska fallet har inneburit en minskad intäkt med 30 procent under 2014 och en kraftigt fallande utlandsreserv. I mitten av november hade den krympt till 19,4 miljarder dollar – den lägsta nivån på elva år. Det finns lite olika beräkningar av exakt hur högt oljepris Venezuela skulle behöva för att finansiera sina sociala reformprogram, subventionera livsmedel till de fattigaste, betala räntor och avbetalningar på statsskulden och fortsätta erbjuda billig olja till grannländer genom det regionala handelsavtalet, PetroCarib. Finansbolaget Credit Suisse Group beräknar att Venezuela behöver ett oljepris på minst 97 dollar per fat för att klara statsbudgeten med nuvarande utgifter. Regeringen har offentligt argumenterat för att oljepriset borde ligga runt 100 dollar per fat. I andra beräkningar anges siffran till 120 dollar per fat. Det är alltså betydligt över den nuvarande nivån, som dessutom faller vecka för vecka.

För att få upp oljepriset har Venezuelas utrikesminister, Rafael Ramirez, under hösten rest runt till flera oljeexporterande länder för att skapa enighet om en minskad oljeutvinning. Vid ett möte 25 november försökte Ramirez övertyga representanter för Mexiko, Ryssland och Saudiarabien om att utvinningen måste skäras ned med två miljoner fat per dag – utan något resultat. Vid sitt möte två dagar senare i Wien beslöt de oljeexporterande ländernas organisation, OPEC, att inte minska utvinningen utan bibehålla den på 30 miljoner fat per dag. Venezuelas president, Nicolás Maduro, förklarade efter OPECs beslut att budgetens utgifter för sociala program och försvaret inte kommer att skäras ned. ”Om det skulle vara nödvändigt att skära ned något i budgeten, kommer vi att skära ned lyxkostnader, våra egna löner, men inte en bolivar av det som går till utbildning, husbyggande och sociala program.” Utrikesminister Ramirez lovade vid ett möte med de länder som ingår i PetroCarib-programmet att Venezuela kommer att stå fast vid sina tidigare utfästelser. PetroCarib är ett handelsprogram, som gynnar fattiga länder i Centralamerika och Karibien. Det innebär att länderna betalar 40 procent av oljepriset vid leverans och att de återstående 60 procenten omvandlas till ett långsiktigt lån som betalas av under 25 år med en årsränta av en procent. I PetroCarib ingår förutom Venezuela 18 centralamerikanska- och karibiska länder.

Till detta ska läggas att Venezuela fortsätter öka sitt beroende av Kina (och, i mindre utsträckning, Ryssland). Den 18 november informerade president Maduro att landet fått ett nytt lån från Kina på fyra miljarder dollar som läggs till valutareserven. 2008 skapades en speciell Kinafond där lån från landet placerades, som nu beräknas uppgå till 50 miljarder dollar för investeringar i statliga projekt. Som betalning för lånen skeppar Venezuela över en halv miljon fat råolja varje dag till Kina. Den leveransen förväntas öka till en miljon fat per dag 2016. Enligt spekulationer i affärstidningarna kan en snabbt krympande utlandsreserv även tvinga det statliga oljebolaget PDVSA att sälja sitt dotterbolag i USA, Citgo Petroleum Corp, för tio miljarder dollar.

Den interna debatten

De ekonomiska problemen och korrruptionen har lett till öppna motsättningar inom det regerande partiet, PSUV. Motsättningar som senaste halvåret kommit till uttryck på alla nivåer

inom partiet. Sedan tidigare har också vänsterströmningar kritiserat byråkratiseringen av organisationen och delar av den ekonomiska politiken. År 2012 slutade partiet med att låta basmedlemmarna utse valkandidater genom interna omröstningar. Istället blev det ledningen som uppifrån utsåg kandidaterna. Inför årets partikongress, den tredje i ordningen, valdes 537 delegater av medlemmarna i interna val – medan 361 delegater var guvernörer, borgmästare eller parlamentariker utsedda uppifrån. Redan innan kongressen stod det klart att den heller inte skulle välja någon ny partiledning. Officiellt har partiet 7,6 miljoner registrerade medlemmar, men antalet aktiva medlemmar ligger antagligen i närheten av tre miljoner.

Under sommaren nådde motsättningarna ministernivå. Dagen efter att han sparkats som planeringsminister, den 18 juni, publicerade Jorge Giordani, en hård kritik av Maduro-regeringens politik, som han anklagade för att inlett en ny kurs bort från den Hugo Chávez stod för. I sin kritik hävdade han att företagarsektorer lyckats övertyga regeringen att implementera ekonomiska reformer som ”underlättar deras försök att återta oljerikedomarna.” Detta från en person som sedan Hugo Chávez tillträdde presidentposten 1999 i stort sett permanent varit en av nyckelfigurerna bakom den ekonomiska politik som förts. Den hårda kritiken togs emot på olika sätt. Vänsterkritiker påpekade att Giordani på toppnivå knappast kunnat undgå sitt eget ansvar för den faktiska utvecklingen och måste haft kännedom om korrruptionen sedan lång tid tillbaka, men man försvarade samtidigt hans rätt att föra fram kritik. Från en del partiledare fördömdes han som förrädare och blev suspenderad som medlem. En annan före detta minister och tidigare ledamot av partiets nationella ledning, Hector Navarro, ställde sig 24 juni i ett öppet brev på webbsidan Aporrea bakom Giordanis kritik och blev även han suspenderad samt kallad till ett möte med partiets disciplinära kommitté. Navarro publicerade då ett nytt brev med kritik av ledningens syn på intern demokrati och påpekade att han enligt partiets stadgar knappast kunde suspenderas för att ha offentliggjort ett kritiskt brev. Det ledde till att bland annat Ana Elisa Osorio, tidigare minister och medlem av partiets ledning, twittrade: ”Två av Chávez mest lojala kamrater suspenderade och kallade förrädare. Något dåligt pågår i PSUV.” En annan tidigare minister, Victor Álvarez, fördömde suspenderingarna som ”ren och skär stalinism”. Och det blev värre. Samordnaren för partiets disciplinkommitté, Ramon Rodriguez Chacin, förklarade offentligt att ”varje revolution har haft sin Trotskij”. Navarros svar kom med vändande post: ”Om enligt Rodriguez Chacin jag är Trotskij, betyder det att han antyder att Nicolás Maduro är Stalin och därmed håller med fienden?”

Konflikten har fortsatt under hösten. När partiets grundorganisationer i slutet av november skulle välja lokala ledare hade kända vänsterkritiker uteslutits från kandidatlistorna. De nya kontroverserna kommer efter att flera chavistiska organisationer deklarerat sin avsikt att ansluta sig till den trotskistiska strömningen Marea Socialista, som varit med i PSUV sedan partiets bildande, och jobba för att presentera alternativa lösningar på landets ekonomiska problem samt att ta strid mot korrruptionen och byråkratin. Vid ett möte i Caracas beslöt Marea Socialista även att arbeta för att de disciplinära åtgärderna mot Giordani och Navarro skulle stoppas. Samtidigt har vänstern kritiserat den häxjakt som vissa PSUV-ledare försöker få i gång. Den 12 november gick delstatsguvernören Franciso Ameliach ut offentligt och förklarade att ”en aktivist som framkallar oenighet bör fördömas”, följt av ett telefonnummer och mailadress dit avvikare bör anmälas. Mailadressen har rubriken: ”ange PSUV infiltratörer”.

En mer radikal politik?

Är det då möjligt att föra en annan, mer radikal politik än den president Nicolás Maduro står för där landets kapitalistklass inbjuds till förhandlingar? Innebär inte den internationella situationen att det enda möjliga är att verka för radikala, sociala reformer inom ramarna för

den reellt existerande kapitalismen? Är inte vänsterkritikerna inom exempelvis Marea Socialista en samling orealistiska revolutionsromantiker?

Kommer inte USA-imperialismen att ingripa militärt om banker, finansbolag och större handelsbolag överförs i hela samhällets ägo och ställs under en demokratisk kontroll, som vänstern förespråkar? Det som talar för en mer radikal politik är den rådande regionala situationen. Skälet till att USA har svårt att ingripa militärt är främst den politiska vänsterinriktningen i Syd- och Mellanamerika: I El Salvador valdes i mars en av 1980-talets mest kända gerillaledare, Salvador Sánchez Cerén, till president, i Nicaragua är Sandinistfrontens Daniel Ortega sedan flera år president, i Brasilien segrade arbetarpartiets kandidat Dilma Rousseff i presidentvalet i oktober, i Uruguay vann samtidigt den breda vänsterfronten, Frente Amplio, både parlament- och presidentvalet, i Bolivia segrade Evo Morales, för MAS, på nytt i årets presidentval och i Ecuador sitter Rafael Correa som president. Till detta kan läggas Argentinas president Cristina Fernandez, som befinner sig i öppen strid med de imperialistiska finansfonderna. Det finns ingen anledning att överdriva de här regeringarnas politiska radikalism – flera av dem för snarast en begränsad borgerlig reformpolitik, som gynnat breda grupper av fattiga människor men som samtidigt syftar till att bevara det kapitalistiska systemet – men det är svårt att se att de skulle stödja en direkt militär intervention från USAs sida. Då Venezuela den 16 oktober med 181 ja-röstar (av totalt 193) vann en plats i FNs säkerhetsråd var det med stöd från andra länder i Latinamerika, och trots USAs aktiva försök att stoppa det hela. Även de regionala samarbetsorgan som bildats (Unasur, Bancosur, och kanske framför allt Alba) är uttryck för att USAs möjligheter till militärt ingripande fortfarande är begränsade.

Ett annat skäl för en mer radikal politik är den faktiska utvecklingen i Venezuela. Maduro har det senaste året helt korrekt anklagat den maktavande klassen för att föra ett ekonomiskt krig mot regeringen och befolkningen i landet. Men för att vinna den typen av öppet klasskrig som faktiskt förs är det knappast uppmaningar till motståndarsidan att upphöra använda sina ekonomiska resurser för att få genom sina krav som kommer att ge resultat. Då PSUV för ganska precis ett år sedan vann lokalvalen var det inte genom uppmaningar till social fred. Valet hade föregåtts av att regeringen i november beordrade ut nationalgardet som verkställde en sänkning av de privatägda handelskedjornas priser, med hänvisning till de påslag – ibland handlade det om rena ockerpriser – som den privata handeln genomfört. Den handgripliga åtgärden mot handelsmännens ”fria” prissättning ledde till att stödet för regeringen omedelbart stärktes – och till seger i lokalvalen. Enligt en undersökning som gjordes stöddes denna ”ekonomiska offensiv” av 70 procent av befolkningen och 62 procent stödde åtgärder för att begränsa företagens vinstnivå.

Det pågående klasskriget är fortfarande möjligt att vinna för arbetarklassen, men bara med en mobilisering som grundar sig i en handgriplig och verklig demokratisering av den ekonomiska basen i landet: en socialisering av de privata företag som aktivt verkar mot revolutionen.

Venezuela: förliser socialismen?

Röda Rummet 3-4 2015

Parlamentsvalet blev en brakförlust för president Nicolás Maduro och hans socialistiska PSUV. Den ekonomiska krisen – med en förvärrad varubrist som främsta kännemärke – blev ”chavismens” fall. Rolf Bergkvist tecknar bilden av ett Venezuela där ”socialismen för det 21:a århundradet” hamnat på defensiven.

Parlamentsvalet blev en brakförlust för president Nicolás Maduro och hans socialistiska PSUV. Den ekonomiska krisen – med en förvärrad varubrist som främsta kännemärke – blev

”chavismens” fall. Rolf Bergkvist tecknar bilden av ett Venezuela där ”socialismen för det 21:a århundradet” hamnat på defensiven.

För Venezuelas regerande socialistparti, PSUV, blev parlamentsvalet den 6 december ett svidande nederlag. Den borgerliga högeralliansen Mesa de la Unidad Democrática, MUD, fick totalt 56 procent (7726066 röster) och det regerande Partido Socialista Unido de Venezuela, PSUV, 41 procent (5622884). Den borgerliga oppositionen fick alltså omkring 2 miljoner fler röster än PSUV:s kandidater. I 18 av landets 24 delstater vann MUD. Den borgerliga valsegern grundar sig inte på att fler välbeställda röstade på MUDs kandidater. I rika kvarter som Chacao, Baruta och El Hatillo var valdeltagandet högt, men röstetalet för oppositionen var i stort sett detsamma som 2010. Däremot ökade valdeltagandet betydligt i landet i stort, från 66 procent i parlamentsvalet 2010 till 74 procent i år (det högsta valdeltagandet i ett rent parlamentsval i landets historia). Hemligheten bakom MUDs valseger var ett kraftigt ökat röststöd i de fattiga stadsdelar där PSUV tidigare varit starkast. I Caracas handlade det exempelvis om fattiga bostadsområden som 23 de Enero, Catia och Caucaguita. Men också i Hugo Chávez hemstat Barinas segrade oppositionen. Det enda tidigare tillfället då ”Chavismen” förlorat ett val (sedan Hugo Chávez vann presidentvalet 1998) var vid folkomröstningen 2007 (om en grundlagsändring). Den stora skillnaden är att då var förlusten mycket knapp och berodde främst på att många Chávez-anhängare markerade sitt missnöje genom att inte rösta. I år uttrycktes missnöjet med en röst på de borgerliga högerkandidaterna. Ett litet exempel på skillnaden är området 23 de Enero där PSUV 2010 fick 29 000 röster mot oppositionens 16 000 med ett valdeltagande på 70 procent. I år fick PSUV 25017 röster och förlorade mot oppositionens 25 140 (med ett valdeltagande på 77 procent). Även om president Nicolás Maduro (den efterträdare som Hugo Chávez utsåg strax före sin död 2013) sitter kvar som regeringschef får valnederlaget följder som kan komma att helt stoppa och rulla tillbaks den ”Bolivarianska revolution” som Hugo Chávez inledde för drygt 15 år sedan. I det nya parlament som tillträder 5 januari 2016 kommer MUD att ha 109 platser (en ökning med 45 jämfört med nuvarande). Till detta kommer ytterligare 3 ledamöter, reserverade för ursprungsfolk, som allierat sig med MUD. PSUV minskar med 41 mandat till 55 platser. Det betyder att oppositionen med tvåtredjedelsmajoritet i parlamentet kommer att kunna stoppa regeringens budget, avsätta ministrar (inklusive vice-presidenten) samt domare i högsta domstolen. Därtill kan den avbryta internationella avtal och utfästelser, inkalla en konstituerande församling (för att ändra grundlagen) och ta initiativ till en folkomröstning för att avsätta president Maduro.

Varför förlorade PSUV?

Orsakerna till det breda folkliga missnöjet är de senaste årens växande ekonomiska problem: en skenande tresiffrig inflation som bidragit till reallönesänkningar, en allt större brist på livsmedel och andra basvaror, en snabbt växande svart marknad för varor och utlandsvaluta, byråkratisk misskötsel av ekonomin, en utbredd korruption bland såväl chavistiska stats-tjänstemän som oppositionella affärsmän, ett halverat oljepris på världsmarknaden – som minskat möjligheterna att importera livsmedel för distribution till billiga priser via de statliga butikerna – samt en fortsatt hög och våldsam kriminalitet.

Problemen är inte nya, men de har kraftigt förstärkts av oljeprisfallet. Det fortsatta extrema beroendet av oljeexporten är antagligen den bolivarianska revolutionens största misslyckande. Trots alla tal om att utveckla ett mer mångsidigt näringsliv och bli självförsörjande på livsmedel svarar försäljningen av olja idag för 96 procent av exportintäkterna och nästan halva statsbudgeten. Raset för världsmarknadspriset på olja är den viktigaste orsaken till att Venezuelas ekonomi i år krymper med kanske 10 procent.

Bara något dygn efter valnederlaget offentliggjorde företagarorganisationerna FEDECAMERAS (som spelade en huvudroll under försöket till statskupp 2002) och FEDEAGRO (jordbrukskapitalet) sina krav på förändring. De kräver bland annat att den arbetslagstiftning som förbjuder godtyckliga avskedanden och outsourcing omedelbart måste avskaffas, liksom de lagar som ligger till grund för pris- och valutakontrollen. Även lagar som ger småbrukare och fattigbönder rätt till jord att bruka och göra landet självförsörjande på livsmedel ska bort. Kapitalisterna ser nu nya möjligheter att få gehör i parlamentet för sina klasskrav.

Att den nya parlamentsmajoriteten kommer att försöka driva genom kontrarevolutionära förändringar är helt klart, men inte i vilken takt eller hur brutalt det kommer att ske. Den borgerliga oppositionen är inte något helt homogent block. Den består på ena kanten av en extrem och våldsam ultrahöger som främst representeras av Leopoldo López, Antonio Ledezma och Maria Corina Machado, och dels en mer ”moderat” del med den före detta presidentkandidaten Henrique Capriles och ledaren för Acción Democrática, Henry Allup.

Skillnaden mellan falangerna ska inte överdrivas. De vill båda stoppa den bolivarianska revolutionen, avsluta de sociala reformprogrammen och föra en nyliberal politik.

Skillnaderna är snarare av taktisk natur. Ultrahögern är beredd att snabbt söka lån från IMF och Världsbanken (i storleksordningen 40 miljarder dollar) kopplat till ett program för att ta bort pris- och valutakontroller, stoppa alla sociala program och privatisera statliga företag. Och de är beredda att driva genom det med våld. ”Moderaterna” vill undvika risken av en omfattande folklig revolt mot den nyliberala politiken. De inser att det kan bli svårt att avsätta Maduro genom en folkomröstning om nyliberala kontrareformer samtidigt innebär kraftiga försämringar för stora grupper som gynnats av revolutionen. Det blir också svårt att skylla alla fortsatta ekonomiska problem på presidenten då parlamentet kontrolleras av de borgerliga partierna. Enklare då att tillfälligt behålla en del av de sociala programmen, avsätta presidenten, bitvis avskaffa de strukturer som det senaste årtiondet organiserats i bostadsområdena runt de sociala reformprogrammen (”misiones för skola, vård, omsorg”) och därefter genomföra det nyliberala programmet.

Hur kan revolutionen slå tillbaka

President Maduro uppmanade 9 december ministrarna i sin regering att ställa sina platser till förfogande som en del i en process för att förnya och ombilda regeringen. Han uppmanade samtidigt till självkritik och revidering inom den egna rörelsen och inledde en serie möten med PSUV-ombud och representanter för folkrörelser för att förbereda försvaret av de sociala reformerna.

Det är sant att det enda som kan stoppa borgarklassen från att riva upp de sociala reformerna är den folkliga mobiliseringen på arbetsplatser, i bostadsområden och med massiva protester på gator och torg. Det är viktigt att – trots valnederlaget – inte glömma att trots de ekonomiska problemen, trots korruption och byråkratism i den egna rörelsen röstade faktiskt 5,5 miljoner på PSUV i valet. Det finns alltså en folklig grund för att bygga ett försvar mot de angrepp som nu kommer från högerpolitikerna, men ska detta försvar bli effektivt och fattiga missnöjesröstare vinnas tillbaka för en fortsatt revolution måste politiken ändras. Den vänster, de revolutionära socialister, som funnits inom rörelsen har under många år kritiserat den förda politiken och varnat för de bakslag den kan medföra.

Om man – som Maduro helt riktigt har hävdad de senaste åren – är utsatt för ett ”ekonomiskt krig” från den härskande kapitalistklassens sida vinner man inte det genom återkommande eftergifter och vädjanden. Kapitalistklassen använder sina ekonomiska maktmedel för att bevara sin sociala och politiska makt över samhället – och kommer att fortsätta göra det. Ett

framgångsrikt försvar av de sociala reformer som påbörjats kräver att deras egendomar överförs i samhällets ägo. I Venezuela handlar det om att ta över de privata bankerna och finansbolagen samt de livsmedelskedjor och större företag som kontrolleras av revolutionens fiender. Men för att detta ska fungera positivt måste samtidigt demokratin – den folkliga direkta kontrollen av ledare på alla positioner – kraftigt utvidgas för att förhindra den typ av byråkratisk korruption och misskötsel som varit så tydlig i Venezuela.

Allt talar för en hårdare klasskamp under det kommande året. Det är möjligt att valnederlaget är början till slutet för den bolivarianska revolutionen, och att den process som inneburit så mycket positivt för miljoner fattiga människor blir ännu en i raden av avbrutna revolutioner i Latinamerika – men där är vi ännu inte.

Latinamerika på drift åt höger

Röda Rummet 1/2016

I början av 2000-talet svepte en vänstervåg – starkast markerad i Venezuela under Hugo Chávez – över Latinamerika. I land efter land kom mer eller mindre radikala regimer till makten. Under senare år är det dock tydligt hur artikulerade högerkrafter återerövrar ansenlig terräng. Vad är det egentligen som händer? Rolf Bergkvist gör analytiska nedslag i kontinentens politiska utveckling.

Den aktuella situationen i Brasilien, där högern (inklusive anhängare till den tidigare militärdiktaturen i landet) inlett en massiv kampanj för att avsätta den folkvalda presidenten, Dilma Rousseff, är ytterligare en länk i den kedja av bakslag, som tyder på att de sociala reformprogram som inlets är i kris. En kombination av växande ekonomiska problem, korruption, åtstramningsprogram och folkligt missnöje har skapat en politisk situation som högern utnyttjar. Låt oss sammanfatta de senaste månadernas händelser i några av kontinentens viktigaste länder

Den 22 november 2015 vann företagaren och högermannen Mauricio Macri presidentvalet i Argentina med tre procentenheters marginal. Bara några veckor senare, den 6 december, vann den borgerliga högeralliansen Mesa de la Unidad Democrática, MUD, parlamentsvalet i Venezuela med totalt 56 procent mot det regerande Partido Socialista Unido de Venezuela, PSUV, som fick 41 procent. Vid folkomröstningen, 21 februari i år, förlorade den bolivianske presidenten, Evo Morales, möjligheten att ställa upp i presidentvalet 2019 och kandidera för en tredje period. Och efter första omgången i Perus presidentsval, 10 april, återstår två kandidater – Keiko Fujimori och Pedro Kuczynski, båda mycket uttalade nyliberala politiker – inför den avgörande omgången.

För att förstå vad som står på spel, med dessa parlamentariska motgångar för vänsterkrafterna, måste vi blicka tillbaka på de senaste årtiondenas kamp i Latinamerika. Kontinenten är den region i världen där motståndet mot nyliberalismen de senaste 15 åren varit mest framgångsrik, där klasskampen i slutet av 1990-talet/början av 2000-talet skapade ett politiskt utrymme för regeringar att föra en politik som gynnade många miljoner fattiga människor. Förutsättningen för de valsegrar med vänstertecken som skedde var folkliga uppror. Det började i Venezuela 1989 ("Caracazón") och 2002 (mot den USA- och EU-stödda statskuppen), fortsatte i Ecuador 1997 och 2000, i Argentina 2001-2002, Bolivia 2000 (Cochabamba) och 2005 ("Gaskriget"). Och vid sidan av dessa såg vi en kraftigt upptrappad kamp från bönder (Brasilien, Paraguay, södra Peru och Ecuador); ursprungsfolk (Bolivia, Ecuador, Paraguay, Chile, Brasilien och Peru); arbetslösa (piqueteros i Argentina), fabriksockupationer (Argentina, Brasilien och Venezuela).

De regeringar som kom till makten för drygt 10 år sedan – Néstor och Cristina Kirchner i Argentina, Lula da Silva och Dilma Rousseff i Brasilien, Tabaré Vázquez och José “Pepe” Mujica i Uruguay och Rafael Correa i Ecuador – startade sociala reformprogram som minskade fattigdomen, samtidigt som de understödde den egna inhemska kapitalistklassen och gynnade en ökad inhemsk konsumtion. Det handlade om välfärdsprogram inom ramarna för den reellt existerande kapitalismen, finansierat av en fördelaktig konjunktur för råvaruexporten. De mer radikala presidenterna i Venezuela, Hugo Chávez mellan 1999-2013 och Nicolás Maduro sedan 2013 samt Evo Morales i Bolivia sedan 2005, gick ett steg längre och omfördelade dessutom betydande delar av nationalintäkterna under hårda strider mot den inhemska kapitalistklassen. Upproren mot den nyliberala politiken förändrade styrkeförhållandet mellan de sociala klasserna i flera av Latinamerikas länder, men det ledde inte till att deras underordnade ställning i det globala kapitalistiska handelsutbytet förändrades. Snarare förstärktes dessa länders roll som leverantörer av råvaror. De kraftigt stigande världsmarknadspriserna på jordbruksprodukter, mineraler och olja bidrog naturligtvis till detta. Med råvaruprisernas fall under de senaste åren försvann snabbt de tidigare marginaler som gjorde de sociala programmen möjliga.

Högerseger i Argentina

I USA hälsades högersegern i Argentina i november 2015 med glädje. Barack Obama gjorde ett officiellt besök i landet den 23 mars i år – det första statsbesöket sedan Bill Clinton 1997. Före besöket hade Macri visat att han är att lita på för de imperialistiska bolagen och regeringarna. Sammansättningen av den nya regeringen ger ett tydligt budskap. Vid sidan av kabinetschefen Marcos Peña hittar vi Gustavo Lopetegui, chef för det privata flygbolaget LAN, Mario Quintana, chef för investeringsfonden Pegasus (med intressen i fastighets-, jordbruks-, handels- och finanssektorerna). Finansminister är Alfonso Prat-Gay, tidigare anställd av finansbolaget JP Morgan, som till sin hjälp bland annat har Luis Caputo, tidigare chef för den argentinska delen av Deutsche Bank och Pedro Lacoste från konsultfirman Tilton. Chefen för Buenos Aires City bank, Rogelio Frigerio, har utnämnts till inrikesminister och chefen för brittisk/holländska oljebolaget Shell, Juan José Aranguren, har fått posten som – läs och häpna – gruv- och energiminister. Det kan man kalla en riktig företagarregering! Dessa verkställande direktörer började också snabbt riva upp den tidigare, peronistiska, regeringens politik: priskontrollen och subventionerna på el, energi och kollektivtrafik ska bort; beskattningen av jordbruksexport och gruvbrytning – bort; kontroll av utländsk valuta – bort; offentligt anställda – bort (eller mer korrekt: 20 000 statsanställda har sedan regeringsskiftet fått sparken, plus ytterligare 30 000 inom den privata sektorn); löneförhöjningar som säkrar reallönen – icke! Fast det sista gick inte så bra. Inför lärarnas löneförhandlingar förklarade finansministern att ”märket” (för att använda svenska kapitalisters och fackbyråkraters beteckning) var 25 procent. Det var det högsta tänkbara löneförhöjningen enligt honom. Det ansåg inte lärarna. Efter flera veckors kamp i februari lyckades de strejka sig till i genomsnitt 30-procentiga löneförhöjningar; 40 procent för de lägst avlönade. Om det låter otroligt mycket ska man veta att den årliga inflationen i Argentina ligger på drygt 30 procent.

De enda som den nya regeringen valt att hålla skadelösa är ägarna till de så kallade ”gamfonder”, som vägrat acceptera det ackord som den tidigare regeringen slutit med 97 procent av de utländska långivarna utifrån att man – efter upproret 2001 – ställde in betalningarna på statsskulden. Spekulanterna har, med stöd av USA, krävt full återbetalning av skulden. Macri har lovat att leverera med hjälp av nya utlandslån om 15-20 miljarder dollar. Den aktuella utvecklingen i Argentina ger en tydlig bild av vad som står på spel också i grannlandet Brasilien.

PT:s politiska utförslöpa

De negativa konsekvenserna av den nyliberala politiken för breda grupper i samhället under 1990-talet, inte bara för de fattigaste skikten utan även stora delar av medelklassen samt en utbredd kamp från sociala rörelser, ledde till att arbetarpartiets, PT, kandidat Lula vann presidentvalet 2002. Partiledningen gjorde tidigt ett strategiskt val, som innebar att ett relativt omfattande socialhjälsprogram kombinerades med ekonomiska subventioner till det inhemska kapitalet, framförallt jordbrukssektorn (soja, kött, och så vidare) samt gruvsektorerna gynnades av den förda politiken. Den övergripande ekonomiska politiken formulerades från första början av borgerliga ekonomer. Resultaten blev å ena sidan en avmobilisering av den kamp som sociala rörelser fört och, å den andra, återkommande korruptionsskandaler när stora privata företag tackade för de förmåner de fått med mutor av skilda slag till ledande PT-politiker på olika nivåer. Vänsterkritiker inom PT som fördömde eftergifterna åt storbolagen och kapitalistklassen uteslöts. Ett av de tidigaste exemplen var dåvarande senatören Heloisa Helena, som redan 2002-2003 vägrade att rösta för de försämringar av pensionssystemet som var en av Lula-regeringens första kontrareformer. Efter tio år med återkommande mutskandaler och de senaste årens fallande råvarupriser hamnade regeringen i en återvändsgränd. Missnöjet exploderade i gatuprotester.

En första varningssignal kom i juni 2013, då protesterna utlöstes av att biljettpriserna på bussresor höjdes, men de kom snabbt att utvecklas till massprotester mot bristande sociala satsningar. Efter tio dagar av växande mobiliseringar runt hela landet tvingades PT-regeringen backa och höjningen av biljettpriserna revs upp. Även om protesterna kanske främst uttryckte att stora delar av medelklassen förlorat förtroendet för PT-regeringen fanns bland de protesterande även radikalare delar tillhörande den sociala bas partiet tidigare haft. Ett av kraven var exempelvis införande av en utvecklad och kostnadsfri kollektivtrafik. Juni-dagarna 2013 kom att inspirera till andra, mer tydligt klassbaserade protester. Redan året före hade strejkantalet varit det högsta sedan 1996. Från 446 strejker under år 2010 steg siffran till över 900 under 2013. Ofta handlade det om vilda strejker genomförda mot den fackliga byråkratins vilja, en byråkrati som till största delen stödjer PT-ledningens klassarbetspolitik. Den dominerande trenden var lönestrejker, men där fanns också krav på ökade resurser till hälsovård, utbildning, bostäder och kollektivtrafik, krav som också förts fram under junidagarna.

År 2014, då Brasilien stod som värd för för fotbolls-VM, kom maj att bli en "röd månad" av protester. De bostadslösa rörelse, MTST, demonstrerade för ökat byggande. I andra manifestationer krävde ursprungsfolk rätten till sin jord och de jordlösa rörelse, MST, organiserade en våg av jordockupationer. Transportarbetarna genomförde flera större strejker. Och "Folkets VM-kommitté" (Comité Popular da Copa) genomförde aktioner utanför de nybyggda lyxarenorna riktade mot miljonrullningen till det konsortium av privata bolag som var ansvarigt – näst efter Wembley stadion i London är den nya Mané Garrincha-arenan i Brasilia den dyraste arenabygget i hela världen. Pengarna borde istället ha investerats i förbättrad hälsovård, utbildning och bostäder menade aktivisterna. Till detta kommer avslöjanden om en korruptionsskandal inom det statliga oljebolaget Petrobras där privata bolag bland annat dubbel- eller trippelfakturerat kostnaderna för bygget av två raffinaderier. Flera Petrobraschefer har anhållits och politiker från i stort sett alla partier står anklagade för att vara indragna i mutskandalen. År 2016 har inletts med stora massdemonstrationer riktade mot regeringen. De högerpolitiker som framträtt i demonstrationerna kräver president Dilma Rouseffs avgång, men inte på grund av mutmisstankar, några sådana har inte kunnat beläggas.

Nej, avgångskravet reses för att regeringen ska ha använt medel i statliga banker för att täcka tillfälliga budgetunderskott, något som de flesta brasilianska regeringar gjort de senaste 25-30 åren. Högern kräver presidentens avgång för att kunna återgå till 1980- och 90-talens

nyliberala program. Haken är bara att många i demonstrationerna även har riktat kraven om avgång mot dokumenterat korrupta högerpolitiker.

Vad händer i Centralamerika?

Ytligt sett kan läget i Centralamerika verka paradoxalt. Mot bakgrund av de brutala krigen under 1980-talen kunde man tänka sig att USA och dess europeiska anhängare borde vara oroliga. I Nicaragua heter presidenten Daniel Ortega, ledare för den Sandinistfront, FSLN, som 1979 störtade den USA-stödda Somoza-diktaturen. I El Salvador valdes Salvador Sanches Ceren – under inbördeskriget mest känd som ”comandante Leonel Gonzalez”- en av de fem ledarna för gerillafronten FMLN, för två år sedan till president. Parlamentets talman är dessutom Lorena Peña Mendoza (under kriget känd som gerillaledaren ”Rebeca Palacios, en av FPLs grundare – den största av de fem gerillaorganisationerna inom FMLN). Trots detta gratulerades Sanches Ceren omedelbart till valsegern av USAs utrikesminister John Kerry. Att de tidigare gerillaledarna tolereras av USA beror naturligtvis i hög grad på den politik de idag för. Redan 2009 blev FMLN största partiet i det salvadoranska parlamentet. Det året vann även den oberoende kandidat som partiet ställde sig bakom, Mauricio Funes, presidentvalet. Han gjorde då klart att: ”Med hänsyn till den nuvarande internationella situationen aspirerar vi inte på att bygga socialism i El Salvador. Det vi hoppas bygga är en mer dynamisk och konkurrenskraftig ekonomi som placerar oss på den internationella spelplanen i en högt globaliserad och konkurrerande värld. Vi hoppas skapa en starkare och mer dynamisk ekonomi än det som byggts fram till nu.” Inför valet 2014 var detta också Sanches Ceren's program.

Även om Ortega har sett till att ansluta Nicaragua till den progressiva ekonomiska samarbetsorganisationen Alba kan politiken i båda länderna bäst jämföras med den klassarbetspolitik PT fört i Brasilien. 60- och 70-talens unga revolutionärer skapade historia genom att med sin heroiska kamp störta några av kontinentens blodigaste diktaturer, men de förändrade inte i grunden det ekonomiska/sociala systemet. Idag administrerar de på regeringsnivå det kapitalistiska system de i sin ungdom tog strid för att störta. Inom ramarna för denna kapitalism har de försökt förbättra situationen för de fattigaste med sociala reformer, men med betydligt mindre ekonomiska marginaler till hands än Brasilien eller Argentina.

25 år efter 1980-talets krig har Centralamerika naturligtvis förändrats. Den tidigare godsägarklassen, som härskade med hjälp av militära dödspatrullers brutala våld, har muterats till en härskande klass som i högre grad är knuten till det internationella finans- och industrikapitalet. Det betyder inte att våldet har försvunnit. El Salvador är idag ett av de mest våldsamma länderna i världen. Bara under förra året mördades 6 600 människor. De kriminella gängen, ”maras”, skapar en osäkerhetssituation som präglar mycket av samhället. Under de senaste åren har det kommit allt mer oroande rapporter från fackligt aktiva om hur företagsledare sluter avtal med de största gängen för att med utomparlamentariskt våld stoppa alla försök till oberoende facklig organisering på de privata industrierna, maquiladoras, som ofta ägs av stora utländska bolag. På det sättet antar våldet en klasskaraktär. FMLN har även offentligt anklagat högerpartiet Arena för att inför det senaste valet försökt organisera valfusk med hjälp av det största gänget, Mara Salvatrucha. En annan klass-, och människorättsfråga, som sticker ut i Nicaragua och El Salvador är det totala förbudet mot abort. I El Salvador dömdes 129 kvinnor för utförd abort mellan år 2000 och 2011. I flera fall handlade det om 30-åriga fängelsestraff. Ett exempel är Carmen Guadalupe Vásquez, som dömdes till 25 års fängelse efter att ha blivit våldtagen och fått missfall. Hon satt inspärrad i sju år innan Högsta domstolen i januari 2015 gav klartecken för hennes frigivande på grund av formella fel begångna under rättegången. Av de kvinnor som dömts hade 51 procent ingen inkomst och 32 procent var lågavlönade. ”Brottet” blir alltså en tydlig klassfråga. Kvinnor från

samhällsklasser med större ekonomiska resurser väljer att göra abort i andra länder. Det kanske ska tilläggas att de andra länderna i världen som har detta totala förbud mot aborter är Vatikanstaten, Haiti, Honduras och Surinam. Chile, som tidigare tillhört denna grupp, har nu ändrat sin lagstiftning så att abort kan godkännas om kvinnans liv hotas, om hon har våldtagits eller om fostret är dött.

Integrationsförsök

Utvecklingen i Centralamerika reser frågan om hur en samhällsförändring överhuvudtaget kan vara möjlig i ett litet fattigt land – ”med hänsyn till den nuvarande internationella situationen” för att använda FMLN-ledarnas språk? En början till svar har faktiskt getts de senaste tio åren i Latinamerika, något som varit möjligt tack vare den folkliga mobiliseringen som stoppade de nyliberala kontrareformerna. Svaret som formulerats av de radikala regeringarna i Venezuela, Bolivia och Kuba kom att på spanska förkortas med bokstäverna Alba. Den Bolivarianska alliansen för Latinamerikas folk, som förkortningen står för, är ett försök att praktiskt skapa de materiella förutsättningarna för den ”gryning”, som den spanska förkortningen betyder översatt till svenska. Istället för att underordna sig de imperialistiska företagens dominans med ”frihandelsavtal” är alternativet gemensam, solidarisk och kompletterande handel mellan Latinamerikas länder. Istället för finansbolag kontrollerade från huvudkontoren i USA och Västeuropa – egna regionala banker som finansierar gemensamma utvecklingsprojekt inom infrastruktur och samhällsbyggande. Istället för dollar – en ny valuta. Istället för CNN och annan USA-styrd nyhetsförmedling – en egen nyhetsbyrå på regional nivå. De nya styrkeförhållandena mellan klasserna som upproren förde med sig gjorde det möjligt att lansera detta historiska projekt. Ja, det är möjligt att störta blodiga diktatorer, påbörja en samhällsomvandling, bryta med den imperialistiska världsordningen, men det förutsätter att nya organisationer, nya institutioner, nya relationer mellan folken byggs på en internationell nivå. Om det är något Hugo Chávez framför allt ska ihågkommas för är det detta internationalistiska projekt. Så hur har det gått?

När USA år 2005 misslyckades med att driva genom ett frihandelsavtal för hela den amerikanska kontinenten togs flera initiativ för att skapa gemensamma strukturer i regionen. De handlade om ambitiösa målsättningar för industrialisering, energidistribution och förbättrade kommunikationer, men programmen har inte genomförts. Den regionala bank, Bancosur, den alternativa valutareserv och den gemensamma valuta som diskuterades har aldrig blivit verklighet. I synnerhet den brasilianska PT-regeringen valde att satsa på det egna landets finansinstitutioner och stöd till sina ”egna” kapitalister. Frånvaron av en gemensam regional bank har underminerat tanken på en gemensam valuta. Inte heller har någon skyddsmekanism mot fallande exportpriser skapats. Varje enskild regering har fört förhandlingar med sina egna kunder, istället för att förhandla som ett gemensamt block. Det har varit mest tydligt i förhållandet med Kina. Varje regering har undertecknat avtal med Kina som monopoliserat inköpen av råmaterial och nya krediter till regionen. Det ojämna handelsförhållandet mellan Kina och Latinamerika blev påtagligt under 2015 då Kinas lägre tillväxt minskade inköpen och investeringarna i regionen. Handeln med Kina har helt klart bidragit till regionens ökade beroende av råvaruexport.

Nederlaget i Venezuela

Venezuelas regering under först Hugo Chávez och efter hans död Nicolás Maduro har varit avgörande för att praktiskt initiera ett alternativ till den nyliberala politiken på regional nivå, en faktor som, vilket tidigare framhållits, är av utslagsgivande betydelse för att slå tillbaka högerkrafterna. Valnederlaget i december 2015 var inte oväntat, men större än befarat. Det innebär inte att den ”bolivarianska” revolution med socialistiska förtecken, som Chávez inledde, är omgående avslutad. Däremot visar valresultatet att revolutionen bara kan överleva med en mer radikal politik. Orsakerna till det breda folkliga missnöjet som uttrycktes i

valnederlaget är de senaste årens växande ekonomiska problem: en skenande, tresiffrig inflation som bidragit till reallönesänkningar, en allt större brist på livsmedel och andra basvaror, en snabbt växande svart marknad för varor och utlandsvaluta, byråkratisk misskötsel, en utbredd korruption bland såväl chavistiska statstjänstemän som oppositionella affärsmän och ett halverat oljepris som minskat möjligheterna att importera och distribuera livsmedel billigt via de statliga butikerna. Därtill kan tilläggas en fortsatt hög våldskriminalitet. Problemen är inte nya, men de har kraftigt förstärkts av oljeprisfallet. Det fortsatta extrema beroendet av oljeexporten är antagligen den bolivarianska revolutionens största misslyckande. Trots allt tal om att utveckla ett mer mångsidigt näringsliv och bli självförsörjande på livsmedel svarar försäljningen av olja idag för 96 procent av exportintäkterna och nästan halva statsbudgeten. Raset för världsmarknadspriset på olja är den viktigaste orsaken till att Venezuelas ekonomi krympte 2015 med närmare 10 procent.

Bara något dygn efter valnederlaget offentliggjorde företagorganisationerna FEDECAMERAS (som spelade en huvudroll under försöket till statskupp 2002) och FEDEAGRO (jordbrukskapitalet) sina krav på förändring. De kräver bland annat att den arbetslagstiftning som förbjuder godtyckliga avskedanden och outsourcing omedelbart måste avskaffas, liksom de lagar som ligger till grund för pris- och valutakontrollen. Även lagar som ger småbrukare och fattigbönder rätt till jord att bruka för att göra landet självförsörjande på livsmedel ska bort. Kapitalisterna ser nu nya möjligheter att få gehör i parlamentet för sina klasskrav. På många punkter liknar programmet det som den nye presidenten Macri påbörjat i Argentina, en återgång till en nyliberal ordning. Att den nya parlamentsmajoriteten kommer att försöka driva genom kontrarevolutionära förändringar är helt klart, men inte i vilken takt eller hur brutalt det kommer att ske. Den borgerliga oppositionen är inte något helt homogent block. Den består på ena kanten av en extrem och våldsam ultrahöger som främst representeras av Leopoldo Lopez, Antonio Ledezma och Maria Corina Machado, och dels en mer moderat del med den före detta presidentkandidaten Henrique Capriles och ledaren för Accion Democratica, Henry Allup. Skillnaden mellan de båda falangerna ska inte överdrivas. De vill båda stoppa den bolivarianska revolutionen, avsluta de sociala reformprogrammen och föra en nyliberal politik. Skillnaderna är snarare taktisk. Ultrahögern är beredd att snabbt söka lån från IMF och Världsbanken (i storleksordningen 40 miljarder dollar) kopplat till ett program för att ta bort pris- och valutakontroller, stoppa alla sociala program och privatisera statliga företag. Och de är beredda att driva genom detta med våld. "Moderaterna" vill undvika risken av en omfattande folklig revolt mot den nyliberala politiken. De inser att det kan bli svårt att avsätta Maduro genom en folkomröstning om nyliberala kontrareformer, som samtidigt innebär kraftiga försämringar för stora grupper som gynnats av revolutionen. Genomförs en sådan blir det också svårt att skylla alla fortsatta ekonomiska problem på presidenten då parlamentet kontrolleras av de borgerliga partierna. Enklare då att tillfälligt behålla en del av de sociala programmen, avsätta presidenten, bitvis avskaffa de strukturer som det senaste årtiondet organiserats i bostadsområdena runt de sociala reformprogrammen ("misiones" för "skola, vård, omsorg") och därefter genomföra det nyliberala programmet.

Det enda som kan stoppa borgarklassen från att riva upp de sociala reformerna är den folkliga mobiliseringen på arbetsplatser och i bostadsområden samt massiva protester på gator och torg. Man bör inte glömma att – oavsett att det vara ett valnederlaget – trots de ekonomiska problemen, trots korruption och byråkratism i den egna rörelsen röstade faktiskt 5,5 miljoner på PSUV i valet. Det finns alltså en folklig grund för att bygga ett försvar mot de angrepp som nu kommer från högerpolitikerna. Men ska detta försvar bli effektivt och de fattigas missnöjesröster vinnas tillbaka för en fortsatt revolution måste politiken ändras. Den vänster, de revolutionära socialisterna, som funnits inom rörelsen har under många år kritiserat den förda politiken och varnat för de bakslag den kan medföra.

Om man – som Maduro helt riktigt har hävdad de senaste åren – är utsatt för ett ”ekonomiskt krig” från USA-imperialismen och den härskande kapitalistklassens sida vinner man inte det genom återkommande eftergifter och vädjanden. Klassarbetspolitiken är en återvändsgränd i Venezuela, liksom i Brasilien eller Argentina. Kapitalistklassen använder alltid sina ekonomiska maktmedel för att bevara sin sociala och politiska makt över samhället och kommer att fortsätta göra det. Ett framgångsrikt försvar av de sociala reformer som påbörjats kräver att deras egendomar överförs i samhällets ägo. I Venezuela handlar det om att ta över de privata bankerna och finansbolagen samt de livsmedelskedjor och större företag som kontrolleras av revolutionens fiender. Men för att detta ska fungera positivt måste samtidigt demokratin – den folkliga direkta kontrollen av ledare på alla positioner – kraftigt utvidgas för att förhindra den typ av byråkratisk korruption och misskötsel som varit så tydlig i Venezuela, och som också är en delförklaring till högerens demagogiska framgångar i Brasilien. Allt talar för en hårdare klasskamp under det kommande året. Det är möjligt att valnederlaget är början på slutet för den bolivarianska revolutionen, och att den process som inneburit så mycket positivt för miljoner fattiga människor blir ännu en i raden av avbrutna revolutioner i Latinamerika – men där är vi ännu inte.

Om de sociala reformprogrammen ska kunna fortsätta eller brutalt avvisas beror på det folkliga motståndet. Även om kapitalets högerpolitiker nu – liksom under 1990-talet – har initiativet i flera stora länder i Latinamerika kommer utfallet att bestämmas av sociala klasstrider. Det är ett misstag att försöka bedöma det som idag händer på regeringsnivå utan att ta hänsyn till kampberedskapen, organisationsgraden och den politiska medvetenheten hos arbetarklassen och den fattiga befolkningsmajoriteten. 2000-talet i Latinamerika inleddes med folkliga uppror mot nyliberal politik, organiserandet av breda sociala rörelser och radikala politiska processer – ett momentum som skolade en ny generation radikala aktivister. En nyckelfaktor i kommande klasstrider blir vilken roll den nya generationen antiimperialistiska revolutionärer kan spela för att utveckla folklig kamp mot nyliberala försämringar till en kamp för en grundläggande – socialistisk – systemförändring, som inte – än en gång – stoppas i klassarbetets återvändsgränd.